

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

**Aktuální kriminologická analýza pachatelů
trestných činů**

Bakalářská práce

Current criminological analysis of perpetrators of the crimes

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Tomáš Najman

AUTOR PRÁCE

Adam Kovalčík

PRAHA 2022

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité
prameny.

V Praze dne 15.3 2022

podpis

Chtěl bych poděkovat panu Mgr. Tomáši Najmanovi za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá aktuální kriminologickou analýzou pachatele trestného činu v České republice v letech 2010-2020. Čtenáři jsou uvedeni do problematiky vysvětlením základních pojmů jako je kriminalita a pachatel trestného činu. Jsou popsány příčiny kriminality z pohledu jednotlivých kriminologických teorií. Navazuje typologie pachatelů dle charakteristik jednotlivých kriminologických teorií a kriminologických přístupů. Bakalářskou práci zakončuje samotná analýza pachatelů trestného činu, ke které bylo využito statistických dat Policie ČR, Ministerstva Vnitra a také Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Tato získaná data umožňují popsat trendy nastolené pachateli trestných činů od roku 2010 až do roku 2020.

Klíčová slova: pachatel, trestný čin, analýza, kriminologie, statistika, graf, tabulka

Abstract:

The bachelor thesis deals with the current criminological analysis of the offender in the Czech Republic in the years 2010-2020. Readers are introduced to the issue by explaining basic concepts such as criminality and offender. The causes of crime are described in terms of different criminological theories. This is followed by a typology of offenders according to the characteristics of each criminological theory and criminological approach. The bachelor's thesis ends with the analysis of offenders itself, for which statistical data from the Police of the Czech Republic, the Ministry of the Interior and the Institute for Criminology and Social Prevention were used. This data obtained allows to describe the trends set by offenders from 2010 to 2020.

Keywords: perpetrator, criminal offense, analysis, criminology, statistics, graph, chart

Obsah

ÚVOD.....	1
1 KRIMINALITA.....	3
1.1 Skutečná, registrovaná a latentní kriminalita.....	6
1.2 Prameny o kriminalitě v České republice.....	9
1.2.1 Policejní statistiky.....	12
1.2.2 Justiční statistiky.....	13
1.2.3 Vězeňské statistiky.....	14
2 PŘÍČINY KRIMINALITY A KRIMINOLOGICKÉ TEORIE.....	15
2.1 Chronologický přehled.....	15
2.2 Lombrosova teorie rozeného zločince.....	16
2.3 Sociální prostředí.....	17
2.4 Marburgská škola.....	17
3 PACHATEL TRESTNÉHO ČINU.....	18
3.1 Typologie pachatelů dle charakteristik kriminologických teorií.....	20
3.1.1 Biologický přístup.....	20
3.1.2 Psychologický přístup.....	25
3.1.3 Sociologický přístup.....	28
4 KRIMINOLOGICKÁ ANALÝZA PACHATELŮ TRESTNÝCH ČINŮ VE STATISTICKÝCH DATECH V LETECH 2010-2020 V ČR.....	35
4.1 Věk.....	37
4.2 Pohlaví.....	41
4.3 Cizí státní příslušníci.....	42
4.4 Recidiva.....	45
4.5 Shrnutí.....	47
ZÁVĚR.....	49

LITERATURA	51
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	51

ÚVOD

Toto téma jsem si vybral z důvodu, že kriminologická analýza pachatelů trestných činů je jedním ze základních dokumentů zobrazujících stav a vývoj kriminality u nás. Tato analýza je přínosná obzvláště díky tomu, že sdružuje soustředěné soubory dat o vývoji kriminality z dostupných statistických databází v ČR a ukazuje aktuální trendy a vývoj. Analýza má sloužit k bližšímu pohledu na to, jak se během deseti let změnila trestná činnost pachatelů trestných činů a tím zjistit, jak a kteří pachatelé se trestné činnosti dopouštějí a proč zrovna oni. Kromě zpracování dat z dostupných údajů se analýza zabývá i vývojovými trendy a díky tomu může mít význam nejen jako vyhodnocení procesů probíhajících v kriminalitě a trestní politice, ale i z hlediska určité predikce vývoje.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zaměřuje na pojem kriminalita, ten následně rozčleňuje na kriminalitu skutečnou, registrovanou a latentní. Poté se zaměřuje na prameny o kriminalitě v České republice a na statistiky kriminality. Čtenář se seznámí se čtyřmi základními přístupy rozeznávání kriminality, konkrétně s pojmy rozsah, intenzita, struktura a dynamika kriminality.

V druhé kapitole se práce zabývá příčinami kriminality z pohledu jednotlivých kriminologických teorií. Kriminologie se postupně vyvíjela od počátku druhé poloviny 18. století až dodnes. V průběhu se zde vyskytly tři základní směry vývoje, těmi jsou klasická škola, pozitivistická škola a novodobá kriminologie.

Třetí kapitola se zabývá samotnými pachateli trestné činnosti, kteří jsou rozděleni pomocí typologie dle charakteristik jednotlivých kriminologických teorií. Byly zvoleny přístupy biologické, psychologické a sociologické.

Poslední kapitola bakalářské práce se orientuje na aktuální kriminologickou analýzu pachatelů trestných činů v České republice. Kdy tyto pachatele dělí dle jednotlivých ukazatelů, jako je pohlaví, věk, cizí státní příslušnost a kriminální

recidiva. Všechny tyto údaje jsou zpracovány statistickou metodou, zaznamenány do grafů a tabulek, a následně vyhodnoceny.

Cílem práce je zjistit, jak se na území České republiky během let 2010-2020 vyvíjela trestná činnost pachatelů trestných činů. Toho bude dosaženo statistickou analýzou, kdy si pachatele rozdělíme podle jednotlivých ukazatelů (věk, pohlaví atp.). Vyhodnocením této analýzy se zobrazí trendy, které byly během deseti let nastoleny. Všechna použitá data budou získána ze statistik Policie ČR a Ministerstva vnitra.

1 KRIMINALITA

Kriminalita (neboli zločinnost – z lat. criminalis = zločinný) je předmětem zkoumání vědní disciplíny zvané kriminologie (toto slovo pochází z lat. crimen = zločin a řeck. logos = učení) a zabývá se jejími příčinami a prevencí. Z hlediska legálního pojetí se kriminalitou rozumí jakékoliv protiprávní jednání. Pokud budeme brát pohled sociologický, musíme do ní zařadit i sociálně patologické jevy. Výskyt těchto jevů nemusí být usměrněn trestním právem, i když by s trestnou činností souviset mohl – to znamená, že jí předchází nebo ji podmiňuje (konzumace drog, alkoholismus, prostituce, extremismus, domácí násilí apod.).¹

Ze stránky legální se rozlišují dva druhy zločinů, a to přirozené zločiny – tedy zločiny, které jsou zakázané ve všech dobách a kulturních systémech (vražda, loupež, znásilnění), a ty které tvoří podstatu kriminality a jsou ukotveny v trestním zákoníku jako kriminální jednání. Po stránce sociologické záleží na tom, zda kriminogenní faktory souvisí se sociálně patologickým jevem a jaké jsou možnosti toto regulovat trestním právem – kriminalizace a dekriminalizace.

Existují dva základní přístupy k poznávání kriminality:

1. **Fenomenologický (morfologický) přístup** – popis jednotlivých druhů kriminality pomocí stavu, struktury a dynamiky kriminality, kdy základem popisu je analýza dat získaných především z kriminálních statistik, ale i z jiných zdrojů.²
2. **Etiologický přístup** – zkoumání příčin kriminality, resp. jednotlivých druhů kriminality, za účelem vysvětlení její geneze, neboť jediné tak lze přikročit k efektivní kontrole kriminality.³

¹ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 1.

² GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 25.

³ Tamtéž s. 25.

V této bakalářské práci je použit přístup fenomenologický. Oba tyto přístupy se používají ke kontrole kriminality a k tomu, aby tato kontrola byla efektivní. Je úlohou státu a společnosti udržet kriminalitu v mezích, a o bud' represivně nebo preventivně.

„Kriminalita je masovým, hromadným jevem, skládajícím se z mnoha prvků. Abychom dospěli k závěrům o poznání kriminality je třeba kriminalitu popsat. Od popisu kriminality je pak teprve možné přejít k zjišťování příčin kriminality a její kontrole.“⁴ Pro hodnocení kriminality je třeba znát její stav, strukturu a dynamiku.

Stav kriminality

Je to počet evidovaných trestných činů, které byly spáchány na sledovaném území, tedy její rozsah. Zpravidla se vyjadřuje v absolutních číslech a indexem kriminality. Jedná se o nejpoužívanější ukazatel kriminality. Za území si lze vybrat určitou obec, kraj, celou Českou republiku, a co se týče časového rámce jde o měsíce a roky. Vypovídá pouze o kriminalitě registrované.

Je nutné si uvědomit, že zde zobrazená čísla neodrážejí demografické vlivy, proto by mohlo docházet k jejich špatné interpretaci (např.: pokud srovnáváme počet trestných činů v jednotlivých obcích bez ohledu na počet jejich obyvatel, mohl by být učiněn závěr, že obec, ve které byl registrovaný počet trestných činů nejvyšší, je nejvýše zatížena kriminalitou. Tak tomu ovšem není, musíme brát zřetel na ostatní obce, které mají různé počty obyvatel).⁵ Z toho důvodu se používá další ukazatel, a tím je úroveň neboli intenzita kriminality.

⁴ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 32.

⁵ *Inovace bakalářského studijního oboru Speciální edukace bezpečnostních složek*. FSPS MUNI. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/stav>

Úroveň (intenzita) kriminality

„Je dána rozsahem kriminality v přepočtu na počet obyvatel na daném území.“⁶
Vyjadřuje se pomocí indexu, a to buď čistého (starší patnácti let) anebo hrubého (včetně trestně neodpovědných pro věk).⁷

Vzorec 1: Výpočet indexu kriminality

$$\text{index} \frac{\text{počet trestných činů}}{\text{počet obyvatel na vymezeném území}} \times 100\,000 \text{ (ev. } 10\,000)$$

Pramen: Kriminologie. I. Díl. Obecná část⁸

Úroveň kriminality především vypovídá o tom, jaká se vede trestní politika na určitém území. Vše můžeme různě zúžit použitím např.: věkových kategorií, pohlaví atd.

Struktura kriminality

Ukazatelem kriminality je i struktura, to znamená, že si lze spočítat intenzitu kriminality. Nicméně se neví, jaký druh trestné činnosti je páchan nejčastěji nebo kdo jej nejčastěji páchá, proto je důležité kriminalitu strukturovat dle různých kritérií. Například podle geografického rozpoložení, podle druhu kriminality (násilná, majetková), formy páchaní (organizovaná, tradiční), znaků pachatele (věku, pohlaví nebo recidivě) i dle vlastností oběti (podobné jako u pachatele) – rozložení podle různých hledisek a zvláštních skupin.

⁶ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 141-142.

⁷ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 33.

⁸ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. I. Díl. Obecná část*. Praha : Policejní akademie ČR, 2000, s. 18.

Dynamika kriminality

Jedná se o změnu v rozsahu, intenzitě a také struktuře kriminality za určité časové období. Je vyjádřena v absolutních číslech a je pohledem na kriminalitu jako proces.⁹ U trendů kriminality dochází k jejich vzestupné nebo klesající tendenci či stagnaci a jde o její celkový vývoj nebo směr. Je tedy možnost předpovídat určitý vývoj kriminality, protože se v něm vyskytují určité pravidelnosti, jedná se o tzv. „kriminologické prognózování.“¹⁰

1.1 Skutečná, registrovaná a latentní kriminalita

Všechny informace, které jsou o kriminalitě získány prostřednictvím analýzy statistik zahrnují pouze registrovanou kriminalitu. K poznání skutečné kriminality by policie musela vědět o každém trestném činu, který se stane. Registrovaná kriminalita je ta kriminalita, kterou buď policejní orgány z vlastní činnosti zjistí, zaevidují nebo kterou jim osoba oznámí. Rozdíl, který vzniká mezi skutečnou a registrovanou kriminalitou se označuje jako kriminalita latentní. „Existence latentní kriminality relativizuje všechny dostupné údaje o stavu, struktuře a dynamice kriminality.“¹¹ Dále se objevují termíny jako šedá a černá čísla (umělá latence¹²). Černými čísly se rozumí rozdíl v počtu skutečně spáchaných trestných činů a v počtu trestných činů, které jsou evidovány v oficiálních kriminálních statistikách neboli statistiky o celkové kriminalitě ve společnosti. Je to ta část kriminality, o níž se orgány činné v trestním řízení nedozvěděly (přirozená latence) a tak dále. Za šedá čísla se považují ta, kdy policie se sice o trestném činu dozvěděla, ale bohužel se jí nepodařilo vypátrat pachatele nebo pachatele chytila, ale nebyl odsouzen.

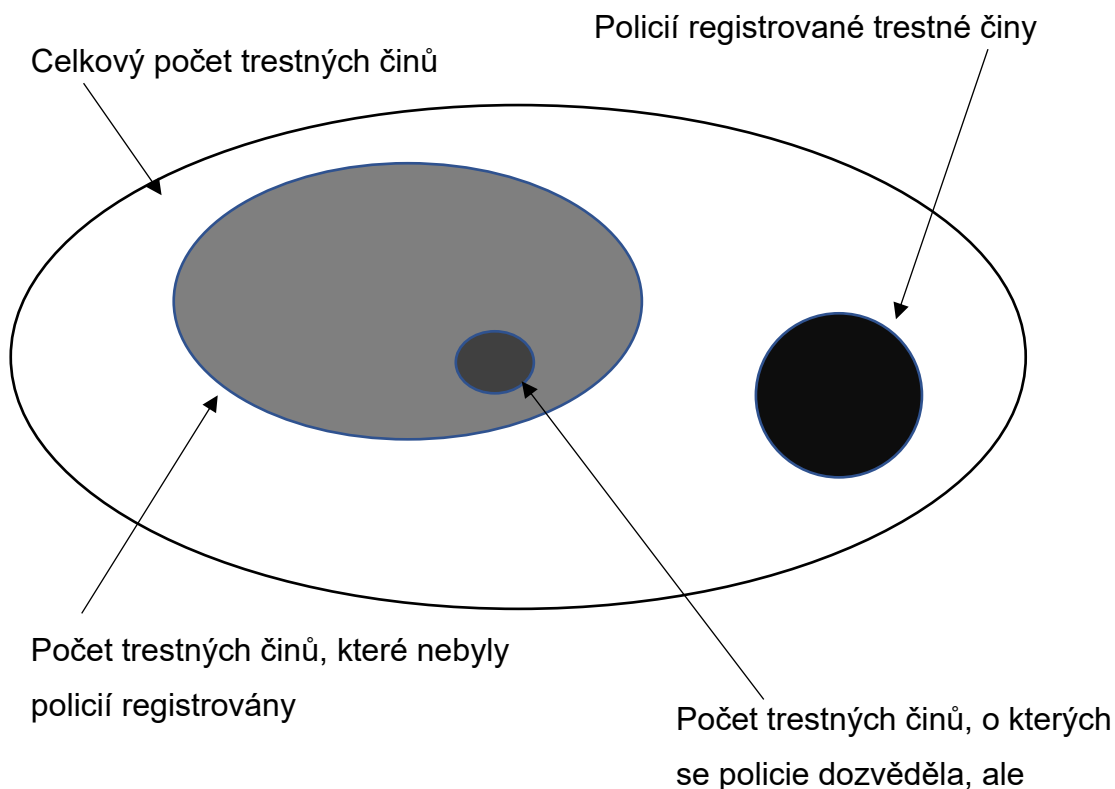
⁹ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 34.

¹⁰ Tamtéž s. 34

¹¹ Tamtéž. s. 34

¹² NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie* 3. vyd. Praha: ASPI Wolters Kluwer 0ISBN 978-80-7357-409-3, 2008, s. 47

Schéma 1: Rozdíl mezi skutečnou a registrovanou kriminalitou

Pramen: VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*¹³

Z výzkumů o latentní kriminalitě vyplývá, že je u všech trestných činů, přičemž u některých druhů kriminality je vyšší (krádeže, zločiny mezi rodinou), u bagatelních zločinů je velmi velká (nebývají oznamovány), a že ženy bývají pachatelkami méně často. Ve městech se latentní a registrovaná kriminalita téměř překrývá. Ke zjišťování rozsahu skutečné kriminality se používá několik metod, postupů:

- 1. Výzkum informátorů**
- 2. Self-reports**
- 3. Viktimizační výzkumy**
- 4. Jiné metody**

¹³ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 144

Nejčastěji používané postupy ke zjištění rozsahu kriminality jsou self-reporty a viktimizační studie.

1. Self-reporty

Tato metoda se používá převážně mezi mladistvými (studenty) a uvádí se v ní, většinou pomocí dotazníků, informace o vlastní trestné činnosti. Jsou anonymní a respondenti mívají občas strach uvádět své trestné činy (obav z prozrazení), případně uvádějí něco, co neudělali. Vyplývá z nich, že je vyšší míra bagatelních trestných činů, než jakou nám ukazují oficiální statistiky a také to, že většina obyvatel v mládí nějaký takovýto čin spáchala.

2. Viktimizační výzkumy

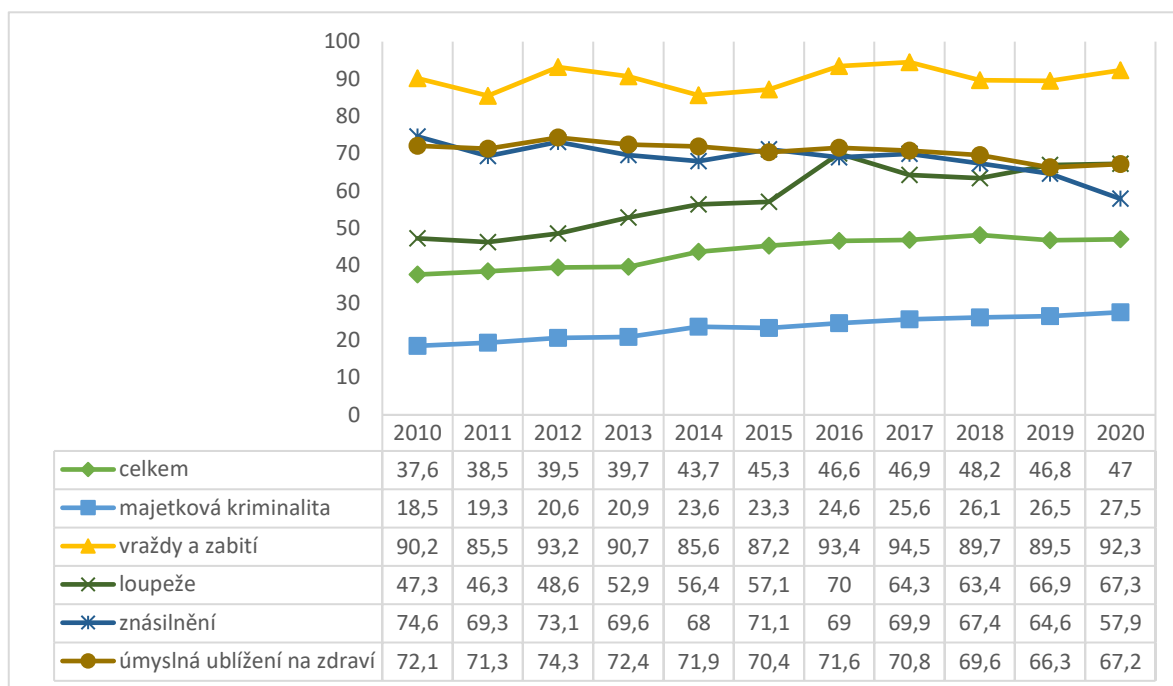
Tento postup je zaměřen na oběti trestných činů. Respondenti odpovídají na otázky, zda čin oznámili na policii, či proč ho naopak neoznámili. Také lze zjistit, charakteristiku pachatele, kriminogenní faktory, výši způsobené škody apod. Mezi těmito oběťmi panuje strach ze zneužití jejich údajů nebo z postihu za neoznámení činu. Některé druhy kriminality se vůbec nedají touto cestou zjistit (například trestné činy proti životnímu prostředí). ¹⁴

Ochota obětí oznamovat trestné činy má velký význam na podílu registrované kriminality. Jen malá část registrované kriminality je zjištěna činností policie, čímž se dostáváme k pojmu objasněnost trestných činů. Jedná se o počet registrovaných činů, u kterých policie pachatele odhalila, bez ohledu na to, zda byl poté trestně stíhán.

Objasněnost se uvádí v procentech a u různých druhů kriminality je odlišná. V této bakalářské práci jsou užity statistiky Policie ČR, kde je objasněnost vyjádřena podle let a celkového počtu registrovaných trestných činů za určité období.

¹⁴ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 36

Graf 1: Objasněnost vybraných trestných činů v ČR v% za období 2010-2020

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR ¹⁵

1.2 Prameny o kriminalitě v České republice

Základem pro zkoumání kriminality jsou kriminální statistiky. První statistiky z českého území sahají až do 18. století, kdy soudci sestavovali čtvrtletní přehledy o pohybu zločinnosti a průběhu trestních řízení. Výsledky nebyly uveřejňovány oficiálně.

Poté se navázalo vydáváním výkazů, kdy soudy vedly výkazy o souzených osobách a o zločinu, později i o těžkých policejní přestupcích. „První oficiální statistiky rakouské se týkají let 1845-1848.“¹⁶

Poté v období 1. republiky byla data zpracovávána státním úřadem statistickým pomocí sčítacích lístků. Doba v letech 1937-1946 zůstává kvůli okupaci a 2. světové válce bohužel nezmapována. Za totalitního režimu byly zpracovávány

¹⁵ *Statistické přehledy kriminality Policie ČR* [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

¹⁶ MAREŠOVÁ, A. *Resortní statistiky – základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. Praha: IKSP, 2011. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/385.pdf>

zprávy o stavu a vývoji kriminality. Od roku 1993 již poté každý rok vychází Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR a srovnává se s rokem minulým. Zpráva je velmi rozsáhlá a její podoba se nemění již několik let. Čerpá ze statistik policejních, justičních a také z podkladů Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva obrany a dalších. Příkladány k ní bývají i informace o okolních státech, o problematice extremismu, organizovanému zločinu, terorismu a podobně.

Stav kriminality v České republice je dokládán pomocí statistik. Tyto informace dodávají především tři instituce. Ministerstvo vnitra ČR – policejní statistika. Ministerstvo spravedlnosti – statistika soudů a státních zastupitelství (justiční statistika). Generální ředitelství Vězeňské služby ČR – vězeňská statistika. Statistiky jsou decentralizované, protože nepodléhají žádné státní statistické kontrole, bohužel je ale ovlivňují různé „deformace“, konkrétně:

1. **Umělá latence** – vyskytuje se především u bagatelní majetkové kriminality (nízká pravděpodobnost zjištění pachatele), u domácího násilí, mezi rodinou a také se jedná o případy, které jsou sice oznámeny, ale policie se jimi nezabývá (korupce, nechuť), popřípadě jsou špatně kvalifikovány jako trestné činy.
2. **Amnestie prezidenta republiky** – abolicie (zakázáno zahájit trestní stíhání nebo v něm pokračovat), vyhlášena v letech 1989, 1990, 1993, 1998 a 2013.
3. **Demografické faktory** – změny v počtu obyvatel, ty lze eliminovat používáním informací o intenzitě kriminality.
4. **Legislativní změny v oblasti trestního práva** – případy kriminalizace a dekriminalizace (zavedení nových skutkových podstat, zpřísnění trestní represe). „Kriminalizace je např. nové vymezení skutkové podstaty znásilnění v trestním zákoníku s účinností od 01.01.2010 či zavedení nových skutkových podstat účasti na pornografickém představení či navazování nedovolených kontaktů s dítětem s účinností od 01.08.2014. Příkladem výrazné dekriminalizace v ČR je zvýšení výše škody nikoli nepatrné, malé, větší, značné a velkého rozsahu, s účinností od

01. 01. 2002, což se projevilo u trestných činů, kde je způsobení škody určitého rozsahu znakem skutkové podstaty. Jako další lze uvést např. nepřevzetí trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění do trestního zákoníku s účinností od 01.01.2010, zmírněné však novou úpravou trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 písm. a) 40/2009 Sb. Trestního zákoníku.¹⁷

5. **Změny, trendy v trestní politice** – v různé období se se klade důraz na postih různé kriminality a trestných činů (korupce, drogy, únosy dětí).
6. **Soustředěnost policie na různá místa a skupiny obyvatel** – jedná se jak o různé druhy kriminality (násilná, majetková), skupiny obyvatel (minority), tak i o geografické rozložení kriminality.¹⁸ Mluvíme o overpolicingu tzn. pozornost je zaměřena tam, kde policie očekává vysokou kriminalitu.
7. **Čas mezi spácháním trestného činu a jeho zaregistrováním** – stává se, že trestný čin bývá zjištěn s časovým odstupem, a pachatel tak není obžalován a odsouzen v roce, ve kterém se čin stal.
8. **Chyby ve vyplňování statistik** – komplikované formuláře, lidé nedůsledně vyplňující formuláře, zkreslování statistik k dosažení lepších ukazatelů.
9. **Nejednotná metodika ve vykazování statistik** – odlišné a nepřesné vymezování pojmů (např. recidiva).

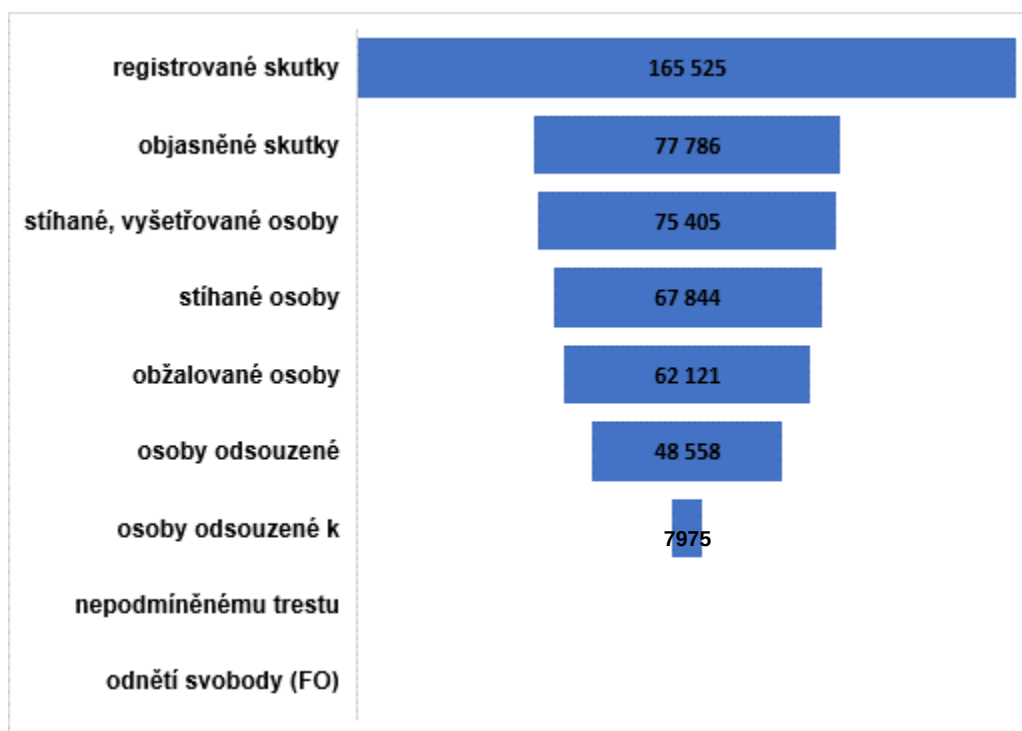
¹⁷ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 152-153

¹⁸ Tamtéž s. 153

1.2.1 Policejní statistiky

Uvádějí nej přesnější a nejúplnější přehled o rozsahu kriminality. Obsahují informace o všech zjištěných a zaevidovaných trestných činech, bez ohledu na to, zda byl pachatel zjištěn nebo je trestně stíhán. Také zde nedochází k procesu filtrace trestných činů, ke kterému dochází ve statistikách justičních.

Graf 2: Rozdíl mezi policejními a justičními statistikami za rok 2020

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR¹⁹

V policejních statistikách může docházet k chybám z toho důvodu, že zde mohou být uvedeny trestné činy, které jsou následně v průběhu trestního řízení překvalifikovány. Policejní statistiky obsahují informace o objasněnosti. Evidují se se i stíhané a vyšetřované osoby a informace o těchto osobách, jako je věk, pohlaví a státní příslušnost. Dále se statistiky člení podle druhů trestných činů, k tomu se používá tzv. takticko-statistické klasifikace, které se odlišují od jejich označení ve zvláštní části trestního zákoníku. To znamená, že neodpovídají názvu

¹⁹ Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

hlav zvláštní částí trestního zákoníku²⁰ (např. se zachází do větších podrobností, jako je rozdělení krádeže vloupáním a krádeže prosté, která se následně dělí na krádeže kapesní, krádeže při pohlavním styku a další). Díky policejním statistikám se dá poznat i struktura kriminality.

Z policejních statistik je dále zpracovávána do geografické podoby tzv. mapa kriminality – ta je projektem otevřené společnosti, kdy mapa je např.: nakonfigurována na index kriminality dle krajů ČR za rok 2020

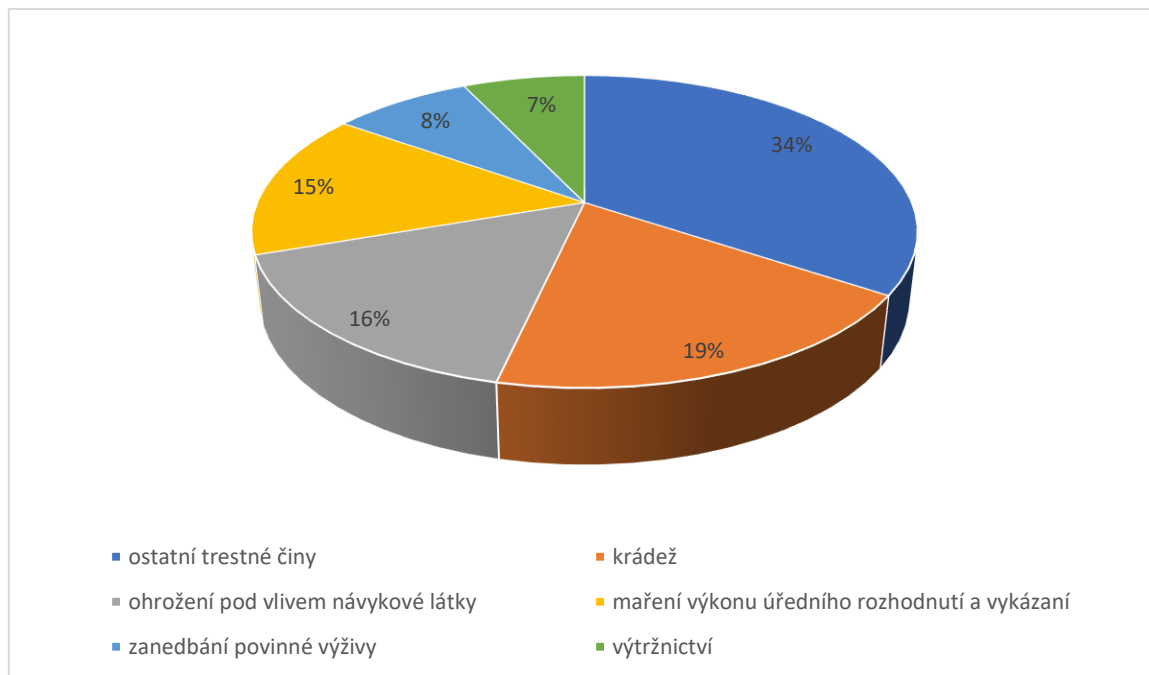
1.2.2 Justiční statistiky

Tyto statistiky státních zastupitelství a soudů zpracovává na centrální úrovni Ministerstvo spravedlnosti. Publikuje se v ročenkách a kriminalita je strukturována podle jednotlivých hlav zvláštní části trestního zákona, podle konkrétních skutkových podstat a dále dle uloženého trestu nebo druhu ochranného opatření. Jsou zaměřeny na sledování počtu stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob, ale i osob, které se sice dopustily trestného činu či činu jinak trestného, ale trestní stíhání proti nim není přípustné, a to třeba z důvodu pohlaví, věku či recidivy.²¹ Zvlášť se zde vykazuje zkrácené přípravné řízení. Ze statistik soudů lze získat informace o sankční politice, protože se zde sleduje průměrná délka vazeb.

²⁰ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 39

²¹ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 151

Graf 3: Skladba trestné činnosti podle nejčastějších právních kvalifikací za rok 2020

Pramen: Statistiky z oblasti justice ²²

1.2.3 Vězeňské statistiky

V těchto statistikách se uvádí informace o počtu výkonů trestu odnětí svobody, anebo zajišťování výkonu vazby. „Kriminologický význam mají především údaje obsažené v části týkající se obviněných a odsouzených.“²³ Vykazují se statistiky jednotlivých věznic, délky trestů, recidivy, typy věznic a tak dále. Je zde uvedeno i pohlaví, věk a cizí státní příslušnost vězňů. Ve statistikách se dále nacházejí například počty zaměstnanců vězeňské služby, jejich vzdělání a podobně.²⁴

²² *Statistiky z oblasti justice* [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_SZ_za_rok_2020_textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf

²³ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 40

²⁴ *Statistiky Vězeňské služby ČR*, [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>

2 PŘÍČINY KRIMINALITY A KRIMINOLOGICKÉ TEORIE

2.1 Chronologický přehled

Obecně se zde vyskytují tři základní směry vývoje kriminologie, kdy se kriminologie postupně modifikovala od počátku druhé poloviny 18. století a v průběhu 19. století:

- Klasická škola
- Pozitivistická škola
- Novodobá kriminologie²⁵

Klasická škola

Vychází z tvrzení, že je člověk obdařen rozumem a inteligencí, čímž se podmiňuje to, že má svobodnou vůli a je pánem svého osudu. Společnost odpovídá na spáchání zločinu tak, aby se zločin nevyplatil. Z toho vyplývá, že rizika, která zločin vyprodukuje převyšují prospěch, který z něj dotyčný získá.²⁶

Pozitivistická škola

Ta je oproti klasické škole o poznání skeptičtější. Její teze považuje lidské chování za podmíněné fyzickými, psychickými a sociálními faktory, které nemůže člověk kontrolovat. Posláním kriminologie je tyto faktory zjišťovat a empiricky zkoumat právě proto, aby bylo možné na pachatele působit, a aby se v budoucnosti vyhnul páchání dalších zločinů.²⁷

²⁵ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 54-93

²⁶ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 54

²⁷ Tamtéž s. 55

Moderní kriminologie

Je již rozšířena o další oblasti např.: oběť zločinu a její viktimizace, výzkumy veřejného mínění, výzkumy latentní kriminality.²⁸

Není radno opomenout zakladatele frenologie Franze Josefa Galla (učení, dle kterého existují v lidském mozku určitá místa, kde jsou smysly pro delikventní chování umístěny). Ač se to zdá kuriózní, později v 20. století jsou objevena místa v mozku, která mají vliv např. na sexuální chování, tyto poznatky tak využíváme dodnes.²⁹

2.2 Lombrosova teorie rozeného zločince

Cesare Lombroso (1835-1909) se považuje za otce moderní kriminologie. V jeho díle „L'Uomo delinquente (Delikventní člověk) vychází z těchto tvrzení:

- Rozený zločinec se od nekriminální populace odlišuje nápadným výskytem fyzických anomálií (asymetrické tváře).
- Dle něj jde o specifický antropologický typ, kterého označuje za moderního divocha.³⁰
- Jde o člověka, který vykazuje sklony k delikventnímu chování.³¹

Touto teorií Lombroso získal mnoho příznivců, kteří založili odborný časopis *La Scuola positiva*, do nějž psali nové poznatky. Lombroso byl zastáncem toho, že rozeného zločince je třeba izolovat anebo zneškodnit trestem smrti.³² Bohužel teorie měla více kritiků, kteří poukazovali na metodologické nedostatky a nereprezentativnost vzorku a také absenci kontrolní skupiny.³³

²⁸ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 56

²⁹ Tamtéž. s. 56

³⁰ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 60

³¹ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 57

³² Tamtéž. s. 58

³³ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 60

2.3 Sociální prostředí

Vlivem sociálního prostředí se zabývala především francouzská kriminálně-sociologická škola, která byla protiváhou italské-antropologické Lombrosovy školy. Její myšlenky tvořili především Montesquie, Rousseau a Locke. Lékař Alexander Lacassagne (1843-1924) se zprvu stavil na stranu Lombrosova učení, ale později se ve svých vědeckých pracích přiklonil k teorii vlivu sociálního prostředí na kriminální chování. Proslavil se svým výrokem „*Každá společnost má takové zločince, jaké si zaslouží*“. Francouzský soudce, filozof a stoupenec této teorie Gabriel Tarde (1843-1904) prohlásil „*Možná, že se zločinec rodí, ale zcela určitě se jím stává*“. Zpochybňoval teorii o rozeném zločinci, protože díky jeho výzkumům se zjistilo, že nekriminální jedinci mají podobné znaky jako Lombrosovi rození zločinci.³⁴

2.4 Marburgská škola

Osobností této školy je Němec, univerzitní profesor a právník, Franz von Liszt (1851-1919), dle kterého je zločin efektem jedinečnosti pachatele v průběhu spáchání činu a vnějších poměrů, které se kolem něj projevují. Také odmítal Lombrosovu teorii o rozeném zločinci. V roce 1882 přednesl svůj Marburgský program, kterým vytyčil nové cíle trestního práva. Ty měly za úkol resocializovat pachatele cílevědomými zásahy do jeho osobní svobody, ochránit společnost před zločinci a v neposlední řadě využít odstrašujícího účinku trestu odnětí svobody pro případného pachatele.³⁵

Významem pozitivisticky směřovaných škol je hlavně vědecký přístup ke zločinu a tím získání objektivních údajů empirickým výzkumem a metodami, které využívají běžných přírodních věd. Důležitá je i kritika soudních trestů, která nezohledňovala rozdíly mezi pachateli.³⁶

³⁴ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 59

³⁵ Tamtéž s. 59

³⁶ Tamtéž s. 59-60

3 PACHATEL TRESTNÉHO ČINU

Z právního hlediska je „pachatelem TČ trestně odpovědná osoba, která bezprostředně spáchala TČ. Bezprostředně = pachatelem je i osoba, která na spáchání činu měla účastnit v užším slova smyslu, např. pomocníka“.³⁷

„Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.“³⁸ Dále se za pachatele považuje i spolupachatel trestného činu nebo účastník. Také se může jednat pouze o nepřímého pachatele, a to ve smyslu § 22 odst. 2 tr. zák., „kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi, či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně.“³⁹

Tento pojem probírá šířeji kriminologie. Jedná se o „osoby, které se dopustily činů označených zákonem jako trestné činy, ale i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají“.⁴⁰ Kriminologie věnuje pozornost i osobám trestně neodpovědným, a to buď vzhledem k jejich nízkému věku nebo nepřičetnosti. Také se zabývá recidivisty ale i lidmi označovanými jako potencionální pachatelé nebo osobami se sociálně-patologickým chováním (narkoman, prostitutka).

Důležité jsou také sociodemografické a psychologické charakteristiky, klasifikace pachatelů a jejich typologie. Osobnost pachatele trestného činu je základní pojem používaný ve vztahu s kriminologií. Nejčastěji je chápán jako hypotetický konstrukt nebo organický celek duševního života člověk. Jeho lidská psychika determinuje jeho vnější projevy ve společenských vztazích a společenských podmínkách. „Osobnost je dynamický soubor relativně trvalých vlastností, které se utvářejí

³⁷ Otevřené studijní materiály pro student právnických fakult [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/trestni-pravo/pfuk/trest/zkouska/otazka-a-10>

³⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

³⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

⁴⁰ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 95

v průběhu individuálního vývoje a které předurčují schopnost adaptace na okolí, a projevující se určitým způsobem v mezilidských a širších sociálních vztazích.“⁴¹ Pomocí empirického výzkumu, kdy se poměřují osobnosti různých pachatelů, dochází k získání určitého obrazu pachatele, především popisu jeho osobnosti.

To má význam pro pochopení a vysvětlení jeho kriminálního jednání a pro další hledání, jak s takovou osobou zacházet, jak eliminovat opakované kriminální jednání a jak dosáhnout určitých preventivních opatření proti kriminalitě a zvýšení jejich účinnosti.

Tímto vším se získávají poznatky nejen o pachateli samotném, ale i o dalších jedincích jako o sociální skupině. Přestože každý člověk je jedinečný a neopakovatelný, nachází se u něj dostatek shodných znaků, dostatek zákonitostí v utváření jedinců a jejich projevech, čímž se vytváří typologie pachatelů.

Kriminologický pohled na pachatele trestného činu je širším než pohled trestně právní. Kriminologie totiž končí u osoby pachatele trestného činu a nezabývá se konečnou trestně právní kvalifikací jednání této osoby. Pokud by bylo zohledňováno pouze toto hledisko, pak by střetem zájmů kriminologů nemohly být např. osoby, které skutečně pachateli byly, ale z formálních důvodů byly považovány za nevinné (nedostatek důkazů).⁴²

Kromě kriminologického výzkumu se ještě osobností pachatele zabývá forenzní psychologie a soudní psychologie. Ty se zaměřují především na individualitu pachatele a sledují jeho poruchy.

⁴¹ HONZÁK, R., HONZÁK, F. *Čas psychopatů*. Praha: Galén. 2018, s. 119.

⁴² MOULISOVÁ, Marcela. Trestní právo. *Kriminologický pohled na pachatele (problémy, otázky, témata)*. 2008, roč. 12, č. 11, s. 37-40. ISSN 120-9150.

3.1 Typologie pachatelů dle charakteristik kriminologických teorií

Typologie je věda, která nám umožňuje třídění objektů, lidí nebo jevů pomocí typů. Z kriminologického hlediska nám pomáhá v třídění pachatelů trestných činů (jejich osobností) podle určitých kritérií, znaků či souboru znaků do skupin, dle nichž je lze charakterizovat.

První kriminologické typologie vznikaly hlavně ve spojení pachatele a kriminálního činu. Až později se začalo brát v potaz sociologické pozadí pachatele a jeho osobnost. V současné době je vytvořeno velké množství různých typologií a třídění pachatelů do skupin, které přímo navazují na kriminologické teorie, jejichž jsou součástí. V této práci je použito toto rozdělení:

1. **Biologické charakteristiky osobností pachatelů**
2. **Psychologické charakteristiky osobností pachatelů**
3. **Sociologické charakteristiky osobností pachatelů**

3.1.1 Biologický přístup

Nejznámější typologií vyzdvihující biologické znaky pachatele je typologie **Cesara Lombrosa** (1835-1909). Jeho teorie o rozeném zločinci vychází a navazuje na Darwinovy poznatky. Lombroso na základě vlastního pozorování vězeňské populace charakterizoval zločince. Je jedním z prvních autorů typologie pachatelů.

Lombrosova teorie říká, že pachatelé trestných činů se od jiných osob liší hlavně svými fyzickými vlastnostmi, čímž odhalil biologickou podmíněnost kriminality. Delikventi se vrací k více primitivnímu typu člověka, charakterizovaného podle fyzických rysů, znaků opic a dřívějších lidí, takových moderních divochů. Vrah má mít nejružnější fyzické anomálie (chladný pohled, asymetrické tváře, úzké rty, dlouhé uši a podobně). Z jeho teorie tedy vyplývá, že zločincem se člověk nestává ale rodí. Jeho teorie je později vyvracována, protože neobsahuje kontrolní skupiny

a má metodologické chyby. Navíc vůbec nebere v potaz socioekonomické postavení člověka a faktory prostředí v němž pachatel žije. Později k této teorii přispěl kriminolog **Enrico Ferri** (1856-1929). Ten příčiny kriminality jedince rozdělil do tří skupin a to antropologické (věk, pohlaví, biologické a psychologické rysy osobnosti), fyzické (rasa, geografické prostředí a klima) a sociální (ekonomické podmínky, typ státu a jeho řízení, náboženství a panující zvyklosti či mravy).⁴³

Další z teorií biologického charakteru je od psychiatra **Ernesta Kretschmera** (1888-1964). Tzv. **konstituční teorie** se zabývala stavbou těla, tělesným typem. Tyto typy jsou čtyři:

1. **Astenický (hubený, malý, slabý)**
2. **Atletický (svalnatý, velké kosti)**
3. **Pyknický (tlustý, zavalitý)**
4. **Dysplastický (všechny tři předchozí typy)**

U každého z těchto typů mělo docházet k nějaké psychické poruše a díky tomu následně k tendenci páchat zločiny. Astenický typ podle něj páchal příznačné majetkové trestné činy, atletický násilné či sexuálně motivované skutky a pyknický podvody. Jeho teorie byla přijata s nadšením, protože poskytovala vědeckou podporu starobylé tradici. Objevili se i tací, kteří jeho teorii kritizovali. Podotýkali, že mnoho lidí se nedá do výše uvedených kategorií zařadit, navíc byl Kretschmerův vzorek nevyvážený.⁴⁴

Další teorie se zaměřují na slabomyslného, oligofrenního pachatele. Tito pachatelé mají nízkou úroveň inteligence (mentálně retardovaní). To, že větší počet pachatelů má nižší úroveň inteligence se již dnes považuje za fakt. Tito pachatelé jsou náchylnější k sugesci a je snadné je ovlivnit k páchání trestné činnosti. „Přitom však většina z nich je ještě schopna chápat společenskou

⁴³ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 60

⁴⁴ SMÉKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení [i.e. zrcadle] vědomí a jednání*. 3., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2009. Studium (Barrister & Principal). ISBN 978-80-87029-62-6. s. 161-168

nebezpečnost svého jednání, a to natolik, aby byla schopna své jednání ovládat.“⁴⁵

Genealogické přístup a genetické výzkumy

Zakládají se na hypotéze, že existují dědičné dispozice, které zvyšují tendenci páčání trestných činů. Při těchto výzkumech se často prováděla zkoumání na dvojčatech. Vychází se zde z teorie, že genetický základ jednovaječných dvojčat je stejný a u dvojčat dvouvaječných se tento základ odlišuje. Je zde dovozováno to, že v případě stejného genetického základu, by mělo být delikventní chování podobné. Naopak u odlišného to bude méně časté. Tuto teorii poprvé vyzkoušel kriminolog **Johannes Lange** (1891-1938). Na základě svého výzkumu jednovaječných a dvouvaječných dvojčat zjistil, že u prvně jmenovaných došlo ke spáchání trestného činu u 10 dvojic z 13. Zatímco u dvouvaječných byly společně odsouzeny jen 2 dvojice ze 17. Výsledky tohoto výzkumu byly ale zpochybněny malým výzkumným souborem a špatnou metodologií.⁴⁶ U kriminologů i nadále převládá spíše opatrný až skeptický názor na možnou dědičnost kriminality. U jednovaječných dvojčat totiž často záleží na tom, v jakých podmínkách vyrůstaly. Nelze totiž vyloučit vliv jejich rodičů, blízkých a okolí. Nedá se tedy moc dobře rozlišit, zda hraje roli identická genetická dispozice nebo se na jejich kriminalitě podílela výchova a další sociální faktory.

Vedle těchto výzkumů se prováděly i studie zaměřené na adoptované děti a jejich kriminalitu v případě, že se biologický otec nebo ten adoptivní dopustil trestné činnosti. Ani u těchto studií se však neprojevil přínos jednoznačných výsledků o vlivu dědičnosti na kriminalitu. „Čím jsou metodologicky dokonalejší a statisticky

⁴⁵ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 99

⁴⁶ ⁴⁶ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 64

preciznější, tím více se stírají rozdíly mezi zkoumanými skupinami a nivelizuje se význam genetických dispozic.“⁴⁷

Biochemické výzkumy

Tento přístup byl podnícen vraždami v 60.let ve Francii a USA. V obou případech měl pachatel jeden nadbytečný chromozom Y. Takže místo u mužů obvyklého XY měl XYY. Výzkumem bylo prokázáno, že tento chromozom za kriminalitu nemůže. Další výzkumy nicméně pokračují a zkoumají, zda opravdu nemají různé chromozomy vliv na delikventní chování.

Neurologické výzkumy

Zaměřují se na zkoumání mozku a patologických procesů v něm probíhajících a jejich možného vlivu na kriminální jednání. Řada studií ukázala, že mozkové dysfunkce a patologické změny, nezáleží na tom jestli byly způsobeny chorobou nebo náhodou, mívají za následek změny v chování, zpravidla vyúsťující v násilné chování pacienta.

Opakovaně prováděné výzkumy minimální mozkové dysfunkce nás svádějí k tomu, že by se mohlo jednat o možnou příčinu kriminálního chování. Díky nim je totiž potvrzena souvislost s epizodickými záchvaty zuřivosti, které často vedou k trestným činům jako je např. fyzické zneužití dítěte, zbití partnera nebo neočekávané zabití jiného člověka. Praxe ale ukazuje, že tyto dysfunkce se spíše projevují jako dyslexie, hyperaktivita a kolísání nálad.⁴⁸ Některé výzkumy ale ukazují, že souvislost mezi hyperaktivitou u dětí a jejich pozdějším kriminálním chováním, zde jsou. Včasná diagnóza pomáhá předcházet takovýmto projevům.

⁴⁷ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 66

⁴⁸ Tamtéž s. 68

Neurotransmitery mají také dle některých výzkumů vliv na zvýšenou tendenci k agresivitě, hyperaktivitě a nízké sebekontrolě. Vyšší hladina enzymů monoaminoxidázy se vztahuje k páchání majetkové a násilné trestné činnosti. Projevuje se převážně u žen, které mají tuto hladinu vyšší. Předepsání antipsychotik pomáhá udržet tyto enzymy v rovnováze.

Poslední souvislost s biologickým přístupem má tzv. teorie vzrušení („arousal theory“). Ta upozorňuje na to, že různí lidé mají různý práh k vnímání vnějších podnětů (deprese, skleslost, stres, úzkostné stavy) k optimální mozkové činnosti. U těchto lidí, se sklonem k agresivnímu delikventnímu chování, je třeba daleko větší intenzity vnějších podnětů, než jakou by normální člověk bez újmy snesl. Tito jedinci získávají vzrušení, které jim dává „příjemný pocit“ z hrozícího nebezpečí nebo hazardování s vlastním nebo cizím životem. Relevantní ani jednoznačné výsledky ale k tomuto výzkumu zatím nejsou.⁴⁹

Zhodnocení

Největším problémem tohoto přístup je, že nebere ohled na sociální prostředí a jiné proměnné vně předmětu jeho zájmu. Bez toho, aniž bychom vzali v potaz proces socializace člověka nelze člověka jen tak zkoumat. Samy o sobě nemohou tyto genetické, biochemické a neurologické přístupy poskytnout pro sociálně podmíněné a strukturované vztahy dostatečně relevantní odpovědi, avšak hrají při kriminogenezi nezanedbatelnou roli. Dosud provedené výzkumy nám totiž pomáhají predikovat s vysokou pravděpodobností kriminální chování jedinců u kterých došlo k nahromadění genetických nebo jiných biologických faktorů spolu s např. sexuálním zneužíváním v dětství a dalšími špatnými sociálními vlivy, ke kterým v průběhu života tohoto člověka došlo.

⁴⁹ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 68

3.1.2 Psychologický přístup

Kriminologické typologie zaměřující se na psychologické charakteristiky zpracovávají poznatky o psychologii osobnosti, a to především klinickou a obecnou psychologii, psychopatologii a psychiatrii. Hans Jürgen Eysenck (1916-1997) rozvinul teorii rozdílného podmiňování, kdy na základě podmíněných reflexů předpokládá, že lidské chování v dospělosti je reflexí výchovy v dětství. Reakce na „špatné“ chování může vést k jeho změně a přizpůsobení, což vede v dospělosti k přetrvání tohoto chování.⁵⁰ Je možné, že pachatelé nebyli rodiči dostatečně podmiňováni, odrazem toho je špatně vyvinutá schopnost učit se podmiňování.

Teorie psychologické a psychosociální se zaměřují na strukturu osobnosti. „Obvykle jsou to: schopnosti – (včetně stále diskutované inteligence), charakter, (ať už ve smyslu „individuální zvláštnosti člověka“ nebo „morálního charakteru“), temperament, volní vlastnosti, motivace, postoje zájmy, psychické zvláštnosti, někdy i tzv. faktory druhého řádu jako extroverze, introverze a jiné.“⁵¹ Tato struktura je ovšem různě ovlivňována a je ve stále měnícím se vztahu. Takto ovlivnění pachatelé se i špatně adaptují na své vnější prostředí. Další místo zaujímají v této charakteristice psychopati. Tito jedinci mají výstřední vnější psychické projevy.

Psychoanalýza

Její zakladatel Sigmund Freud (1856-1939) hledá příčiny kriminální delikvence v dětství. Pokud se u dítěte nenaplní v časném dětství základní pudová potřeba dochází k osobnostnímu poškození (méněcennost, neschopnost navazovat vztahy). Stoupenci Freudovi psychoanalýzy říkají, že sice ne všechny chyby časného vývoje dítěte mají svůj vliv na pozdější kriminální chování, ale i zde lze

⁵⁰ Inovace bakalářského studijního oboru Speciální edukace bezpečnostních složek [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/vznik>

⁵¹ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 99-100

vysledovat nějaké pravděpodobnosti. Rozdělují je do čtyř podskupin v závislosti na tom, co se podílelo na jejich kriminogenezi, a to na neurotické delikventy, běžné delikventy, delikventy s organickým poškozením a situační delikventy.⁵² Pomocí psychoanalýzy bývá vysvětlována i potřeba společnosti trestat delikventní jedince, kteří mohou posloužit jako obětní beránci k odreagování agresivity „řádných občanů“.⁵³ Šel by tím i vysvětlit nezanedbatelný postoj části populace, která se staví rozhodně proti alternativním trestům a volá naopak po zpřísnění.

Později v 60. a 70. letech se množství podnětů při hledání příčin antisociálního chování čerpalo z vývojové psychologie a také byly psychoanalytické přístupy využívány z hlediska trestně-politického jako východisko k zrušení trestního práva. Erich Fromm dokonce ve spojení s marxismem došel až k tomu, že proletář nemající peníze a příslušník vládnoucí třídy, který má mnoho koníčků a zálib, si své agresivní chování nemusí vybíjet kriminálním chováním. Naopak je pro vládnoucí třídu potrestání proletáře uspokojující a upevňuje jeho mocenské postavení.

Psychopatická osobnost

Tento koncept vznikl na základě pozorování osobnosti zločinců závažných trestných činů. V psychiatrických soudních expertízách byli tito pachatelé často diagnostikováni jako psychopati. Dopouštěli se velmi závažných, brutálně provedených a ničím nezdůvodněných zločinů. Jsou nadprůměrně inteligentní a nemají empatii. Indikátory tohoto chování se projevují již v dětství a dospívání v podobě např.: nočního pomočování, poruch spánku, týrání zvířat apod. Později se zrcadlí v impulzivním agresivním chování bez absence morálních zábran, kde se schovává klíč k pozdější víceméně naprogramované kriminalitě.⁵⁴

⁵² VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy meziborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 72

⁵³ Tamtéž s. 99-100

⁵⁴ Tamtéž s. 73

Koncept psychopatické osobnosti vyvíjel své vymezení od vrozené trvalé psychické méněcennosti až po psychopatickou osobnost, která trpí abnormálností nebo jí trpí společnost, ve které žije.⁵⁵ Americká psychiatrická společnost nahradila v roce 1968 termín psychopatická osobnost termínem antisociální, resp. dysociální osobnost. Ovšem dle některých odborníků jsou mezi těmito termíny stále rozdíly, a to i přesto, že mají řadu stejných znaků. Antisociální poruchy zahrnují totiž velké množství deviací. Psychopatie se pak používá v užším slova smyslu, když je chování nejen deviantní, ale vyznačuje se i nedostatkem kognitivních, emociálních a neuropsychologických povah. Z výzkumů vyplývá, že 50-80 % procent mužské vězeňské populace má antisociální poruchu osobnosti, ale jen 11-25 % trpí psychopatií. Toto tedy potvrzuje, že termín psychopatie zaujímá mnohem užší spektrum těchto deviací a lépe se díky němu predikují možné projevy deviantního chování.

WHO vypracovala klasifikace za účelem správné a včasné diagnózy poruchy osobnosti, která zpravidla vede k pozdější kriminalitě. Tato klasifikace je označena termínem Mezinárodní klasifikace poruch (ICD-10) a postupují podle ní evropské státy (ne ve všech se stala závazným vodítkem). Americká klasifikace se jmenuje Diagnostický a statistický manuál psychických poruch (DSM-IV) a je konkrétnější. Nejčastější projevy dysociální poruchy uvádí ICD-10:

1. Nedostatek empatie
2. Výrazná setrvalá nezodpovědnost a nerespektování sociálních norem, pravidel a závazků
3. Neschopnost udržení dlouhodobého vztahu.
4. Sklon obviňovat druhé ze svých chyb nebo racionalizace svého konfliktního chování
5. Neschopnost cítit vinu
6. Nízká frustrační tolerance a nízký práh pro agresivní chování
7. Vysoká úroveň dráždivosti vnějšími podněty⁵⁶

⁵⁵ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha : ASPI – Wolters Kluwer, 2008. s. 93-94.

⁵⁶ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 76

Zhodnocení

Z těchto výzkumů vyplývá, že tyto dysociální poruchy často vedou k opakovanému konfliktu v oblasti násilné a sexuální a zdá se, že tedy musí být tou pravou příčinou delikventního chování. Přetrvávají ale pochybnosti, protože ne vždy vedou tyto poruchy ke kriminálnímu chování, a ne všichni pachatelé těmito poruchami trpí. Nelze jimi tedy vysvětlovat kriminogenezi chování. Paradoxem je že špatně diagnostikovaná porucha, která vede k dlouhodobé izolaci může být pro pachatele po jeho propuštění horší, i když předtím pro společnost ve skutečnosti nebezpečný být vůbec nemusel – tedy ne každý jedinec s dysociální poruchou se dopustí trestného činu. Z toho vyplývá, že všechny tyto klasifikace a diagnózy jsou spíše takovým lepším nástrojem pro porozumění souvislostí mezi osobností pachatele a jeho chováním, opět se zde ale vynechává nejen oblast sociálního prostředí.

3.1.3 Sociologický přístup

Typologie zdůrazňující sociologické charakteristiky (společenský fenomén) osobností vycházející ze zkoumání sociálního prostředí a procesu sociálního učení, jenž v určité části života vytváří u člověka hodnotový systém, který u kriminálního jedince bude odlišný než u toho běžného. To lze zkoumat různými metodami a technikami, vychází proto z různých disciplín (psychologie, sociologie, etika, kulturní antropologie).

Teorie anomie

Emile Durkheim (1858-1917) byl prvním a nejvýznamnějším představitelem teorií, které chápou kriminalitu jako produkt společnosti. Dle něj neexistuje společnost, ve které by se kriminalita neobjevovala, tudíž je nějaký stupeň kriminality normální. Vymyslel **teorii anomie**. Touto teorií označuje stav absence závazných norem a hodnotové dezorientace, kdy dochází ke zhroucení obecných sociálních norem.⁵⁷

⁵⁷ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 65

Z těchto poznatků vychází americký sociolog **R.K. Merton** (1910–2003) se svou teorií odchylného chování, která se zabývá problematikou žádoucích cílů a jejich dosahování v určité kultuře. Dle něj se v americké kultuře totiž sází na úspěch, ale přístup k získání tohoto úspěchu již není nějak sociálně ohraničen. V dezorganizované společnosti není rozdělen rovnoměrně, což má za následek vznik sociálně nadřazených vrstev. To je následně zdrojem silného sociálního tlaku. Někteří jedinci se k dosažení těchto úspěchů musí adaptovat a někteří se přitom uchylují k sociálně nepřístupným prostředkům. Merton vytvořil typologii, kde rozeznává pět způsobů adaptace na uvedený rozpor podle legálnosti nebo nelegálnosti činů a prostředků.⁵⁸

Tabulka 1: Přehled reakcí na anomický tlak podle R. Mertona

Druhé reakce	Kulturní cíle	Legitimní prostředky	Anomický tlak je redukován
Konformita	uznávány (+)	akceptovány (+)	Úspěšné legitimní prostředky
Inovace	uznávány (+)	neakceptovány (-)	Použitím nezákonných prostředků
Ritualismus	odmítnuty (-)	akceptovány (+)	Snížením nároků
Únik	odmítnuty (-)	neakceptovány (+/-)	Únikem ze společnosti
Vzpoura	nahrazeny (-/+)	nahrazeny (-/+)	Předefinováním cílů a norem

Pramen: Základy kriminologie a trestní politiky.⁵⁹

⁵⁸ Tamtéž s. 65-66

⁵⁹ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 93

Otázku nerovnoměrnosti kriminality u sociálních vrstev si vysvětluje Merton tak, že u nejchudších vrstev obyvatelstva se vyskytuje největší konflikt mezi reálnými možnostmi a cíli, které společnost definuje.

Teorie kulturní deviace

Jako další na teorii anomie navazují autoři v 50. a 60. letech **teorii kulturní deviace**. Ta se zabývá myšlenkou, že mladí muži v nižších vrstvách jsou znevýhodněni v dosahování společenských cílů legitimními způsoby, a to a u nich vytváří napětí, které vede k užití nelegitimních prostředků v závislosti na prostředí, ve kterém žijí. Poté vytváří různé delikventní, kriminální a konfliktní subkultury.⁶⁰

Teorie institucionální anomie

Mezi posledními, kteří tuto teorii inovují jsou **S. Messner** (1951-) a **R. Rosenfeld** (1948-) se svojí **teorií institucionální anomie**. Dle nich strukturu společnosti vytváří institucionalizované modely definované rolemi, normami a kulturními vzorci. Zde je problémem dominance ekonomického systému a podněcování prostředků k jeho dosažení. Tato dominance posouvá vzdělání, politiku či rodinu do pozadí a tím se podněcuje neekonomická funkce a role. Neboli nucené přizpůsobení se neekonomických institucí ekonomickému režimu.⁶¹

Teorie diferenciálních kontaktů

Edwin Sutherland (1883-1950) vytvořil **teorii diferenciálních kontaktů** a později ji jeho žák **Donald Cressey** (1919-1987) rozšířil. Ta říká, že kriminálnímu chování se učí ve skupinách, kde jsou většinou vrstevníci tzn. nerodí se s ním. Tomuto chování se učí v interakci s jinými osobami, kde hraje roli jejich sociální blízkost a intimita. K naučení a osvojení tohoto počínání si je třeba řady různých technik,

⁶⁰ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 66

⁶¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion s.r.o., 1998. s. 51-52.

způsobů myšlení, chování a tak podobně. Díky tomu, že jedinec v takovém prostředí vyrůstá a učí se z něj, nemá kontakty v nekriminálním prostředí.⁶²

V této teorii je kriminální chování výsledkem sociálního učení a popírá význam rysů osobnosti pachatele trestného činu.

Teorie diferenciální identifikace

Tuto teorii kritizoval **Daniel Glaser** (1956) se svojí **teorií diferenciální identifikace**. Upozorňuje na to, že je důležitá i míra identifikace se vzorem (jeho osobnost), jehož chování přebíráme.⁶³ Dle této teorie nestačí žít v určité subkultuře. K tomu, aby se ale jedinec stal kriminálním, je důležitá i osobní identifikace s určitou osobu (i imaginární), která se kriminálně chová.

Teorie sociální dezorganizace a delikventní subkultury

Základy této teorie položili **Robert Ezra Park** (1864-1944) nebo **Ernest W. Burgess** (1886-1966), kteří sledovali důsledky první světové války, vliv průmyslové revoluce a urbanizace a také obrovský nástup přistěhovalců z Evropy do USA.⁶⁴ Tito představitelé prováděli své výzkumy v Chicagu (Chicagská škola), kdy prokazovali výskyt různých sociálně-ekologických lokací v tomto městě. Na těchto územích mají lidé odlišné normy a hodnoty a z nich také vyplývá delikventní chování. Ke konfliktům zde dochází kvůli tomu, že se na jednom místě vyskytují různé sociální skupiny s různým sociálním postavením a chováním v rámci společnosti. **Albert Cohen** (1918-2014) přišel s **teorií delikventní subkultury**. Základem této teorie je to, že jedinec v podstatě nemůže dosáhnout příznivé hodnoceného společenského postavení a tuto frustraci kompenzuje tím, že vytváří sociální skupiny s obdobnými problémy. Cíle definované střední třídou vysvětlují

⁶² VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 81

⁶³ Tamtéž s. 67

⁶⁴ Tamtéž s. 85

vznik kriminálních gangů mladistvých v reakci na zklamání v nemožnosti jejich dosažení.⁶⁵

Teorie kulturního konfliktu

Na předchozí teorii navazuje **Thorsten Sellin** (1896-1994). Opět se vychází z konfliktu dvou kultur. Je možné ji srovnat i s dnešní migrací. Tato teorie proti sobě staví odlišné hodnotové systémy, chování a postoje, kdy se imigranti těžce adaptují na nové podmínky a kulturu země, která by se v budoucnu měla stát jejich vlastí. Tyto problémy vyúsťují i v trestné činy nebo v hromadění kriminogenních faktorů, které trestnou činnost posléze snadněji vyvolají. Tito lidé jsou frustrováni z neznalosti jazyka, v důsledku toho například ze špatně placené práce nebo vůbec nemožnosti práci získat, což se následně vše hromadí. Nemusí se to projevit hned v první vlně imigrace ale až například u jejich potomků.⁶⁶

Teorie kontroly

Travis Hirschi (1935-2017) se ptá, proč lidé společenská pravidla dodržují. Pro člověka je typické uspokojovat své potřeby tím nejsnazším způsobem a je tedy klíčové zkoumat, co lidem brání tak konat. Existují tak různé druhy sociální kontroly. Formální či neformální ze strany sociálního okolí (rodina) a kontrola internalizovaná (sebekontrola).⁶⁷ Jeho pojetí se zakládá na sociálních vazbách složených ze čtyř dimenzí:

1. Pouto k ostatním lidem – neboli sociální citlivost, kdy má člověk zájem a respektuje přání ostatních
2. Oddanost – ochota chovat se tak, abych se nemusel chovat delikventně
3. Zapojení se – osobní zainteresovanost

⁶⁵ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 85

⁶⁶ Tamtéž s. 85

⁶⁷ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 68

4. Víra – akceptování morálně platných hodnot a norem společnosti⁶⁸

Teorie sebekontroly

Michael R. Gottfredson (1951) společně **Travisem Hirschim** touto teorií vystřídali teorii postavenou na sociálních vazbách. Dle této teorie dochází ke genezi brzy v dětství prostřednictvím sociálního učení, kdy je důležité reagovat na nekonformní jednání dítěte. Později se totiž tito lidé projevují nízkou úrovní sebekontroly a prostřednictvím nějakého přestupku jsou rychle uspokojeny jejich potřeby. Navíc je pro ně vzrušující podstupovat toto riziko. Jsou více orientováni sami na sebe a jednají impulzivněji.⁶⁹

Teorie vnitřní kontroly

Na předchozí teorii navazuje **Albert J. Reiss** (1952-2006), který se snažil nalézt odpověď na konformní chování lidí. Jedinci žijící v rodině, která pro ně nemá od dětství dobrý výchovný a sociální faktor, může vést ke kriminálnímu chování v případě, že nezasáhne forma vnější kontroly v přátelích či zájmových skupinách (víra, náboženství, kroužky).

Zhodnocení

Z uvedených sociologických teorií je nejdůležitější uvést určitě Chicagskou školu, protože se zabývala fenomény jako imigrace a proces urbanizace, které měly vliv i na řadu dalších odborníků a jejich práci. Dále pak teorii kontroly, která zdůrazňuje vliv rodiny, harmonických rodinných vztahů a působení přátel. Delikventní jednání jedince nemusí způsobit špatné rodinné prostředí, pokud probíhá dobrá vnější kontrola. Kriminalitě lze předejít, pokud máme funkční vnější mechanismus.

⁶⁸ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 68

⁶⁹ Tamtéž s. 68

Nyní už jsou teorie hledící na kriminální jedince jako na psychopaty a duševně choré spíše výjimkou. Nejpopulárnější jsou teorie zdůrazňující vliv sociálních faktorů na jedince a utváření jeho osobnosti, a také vliv společenských vztahů. Odmítá se potřeba zkoumat vliv osobnosti na jednání delikventa. Tyto teorie jsou doprovázeny hlavně novými objevy v biologii či medicíně a velkými technickými a metodickými pokroky ve výzkumu.⁷⁰

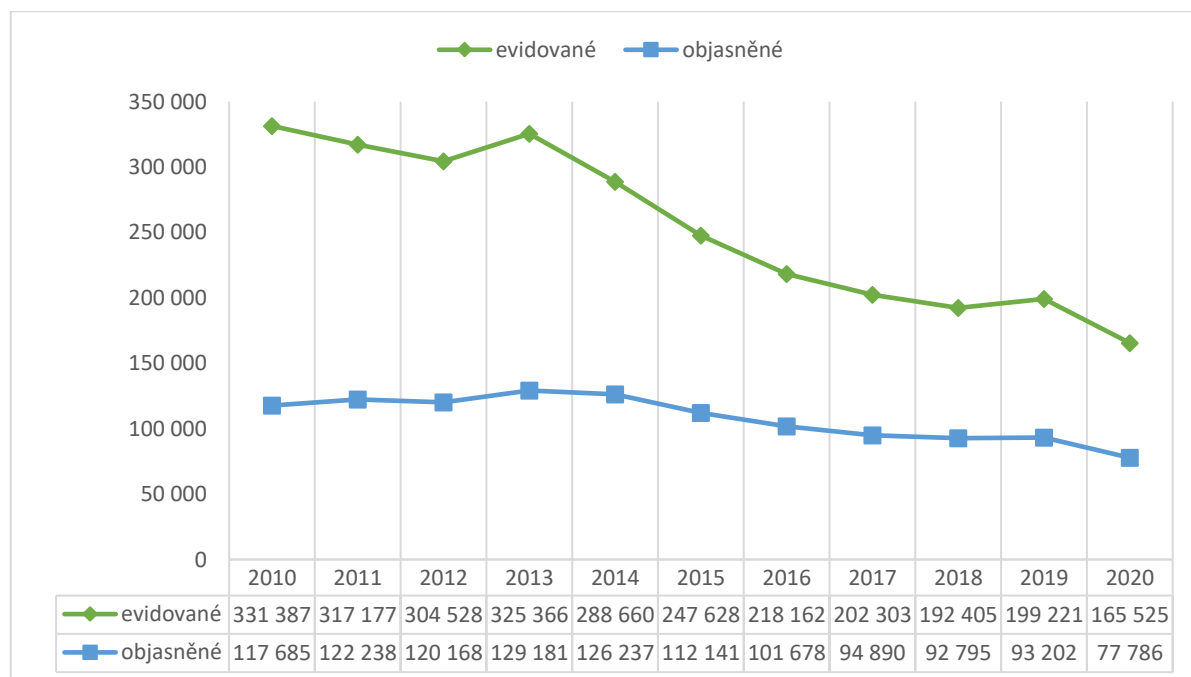
⁷⁰ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 102

4 KRIMINOLOGICKÁ ANALÝZA PACHATELŮ TRESTNÝCH ČINŮ VE STATISTICKÝCH DATECH V LETECH 2010-2020 V ČR

Analýza se neobejde bez statistických údajů trestně stíhaných osob. Jak bylo již dříve zmíněno, tyto statistiky pochází převážně od Policie ČR, Ministerstva vnitra a Institutu pro kriminologii a sociální prevenci.

Trend kriminality je stále klesající a oproti letům 2013 a 2019, kdy nastal lehký nárůst, se opět vrací k výraznému poklesu. Rok 2020 musíme brát s rezervou a to z důvodu pandemie Covid-19 a vlivem jejich opatření, která omezovala pohyb osob po ČR a ovlivňovala turismus. Rovněž byl zvýšen postih za trestnou činnost v době vyhlášeného nouzového stavu. V roce 2020 také proběhla novela trestního zákoníku, která zvýšila hranici škody a následků na dvojnásobek.

Graf 4: Trestné činy evidované Policí ČR v letech 2010–2020

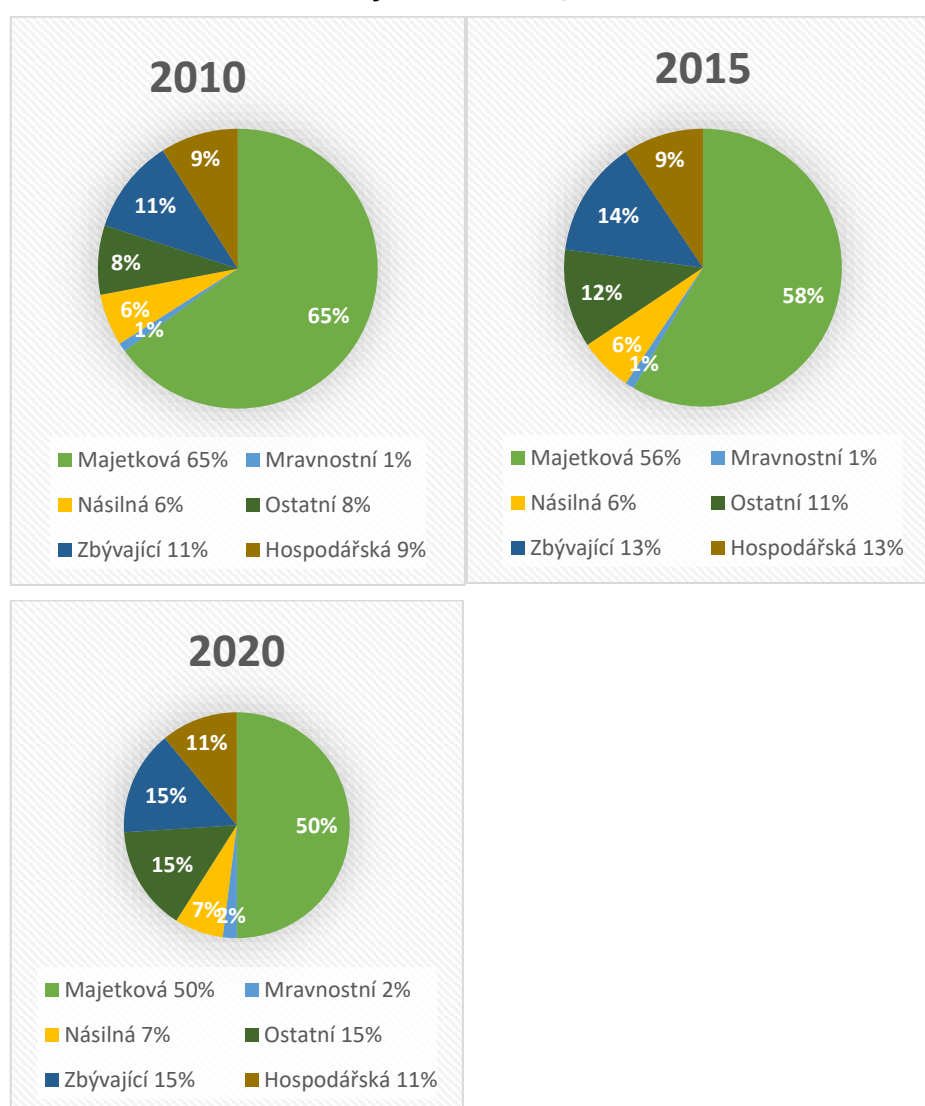

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR⁷¹

⁷¹ Statistické přehledy kriminality Policie ČR. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Ve schématu rozložení kriminality stále kraluje kriminalita majetková, i když se během 10 let snížila o 15% na 50% všech registrovaných trestných činů. Jako v předchozích letech následuje tzv. kriminalita ostatní a zbývajících. Do ostatní kriminality jsou řazeny především trestné činy jako maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, drogové trestné činy, výtržnictví nebo podílnictví. Zbývajících kriminality obnáší např.: zanedbání povinné výživy, ohrožování pod vlivem návykové látky, poškozování cizích práv a dopravní nehody silniční.

Graf 5-7: Struktura kriminality v letech 2010, 2015 a 2020

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR⁷²

⁷² *Statistické přehledy kriminality Policie ČR*. [online.] [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

4.1 Věk

Sledování věku je velmi důležité a souvisí s ním několik faktorů, které se podílejí na působení kriminality. Zaprvé jsou zde jisté zvláštnosti charakteristické pro každou věkovou kategorii, a za druhé zde působí sociální prostředí, ve kterém se jednotlivci v různých věkových obdobích nachází. Oba dva tyto faktory podmiňují reakce jednotlivce na různé situace, do kterých se v každém časovém období dostává.

V dětství probíhá nejdůležitější morální vývoj a proces socializace v životě člověka. Ovlivňuje ho do konce jeho života, a to ať pozitivně nebo negativně. V tomto období nejvíce působí rodina a později kamarádi a nové autority, které mají vliv na jeho chování. U mladistvých a dětí převažuje skupinová trestná činnost. Prodej drog a jejich obstarávání patří k toxikomanům mládežnického věku, ale naopak její výroba a distribuce spadá už pod dospělou populaci.⁷³

Stále se největší pozornost věnuje kategorii dětí a mladistvých, a to osob od 5-7 let (tedy v podstatě začátku školní docházky) až do 18 let (zletilost). V tomto rozmezí se „rodí“ největší a nejperspektivnější kriminální kariéra. Je to doba, kdy nastává nejlepší čas pro preventivní opatření, protože zásah do osobnosti dítěte a mladistvého je nejvhodnější a může vést k úplnému vymizení kriminality nebo pozdější recidivy trestné činnosti. Starší obyvatelé, tedy lidé na 60 let se dopouštějí převážně násilné trestné činnosti na rozdíl od majetkové trestné činnosti mladších věkových skupin.⁷⁴

Už od roku 1999 zaznamenáváme pokles kriminality u mladistvých. **Vysvětlujeme si to tím, že v České republice není příznivý demografický vývoj, kdy nebyla přesáhnuta hodnota 2,0 plodnosti, v roce 2020 byla plodnost 1,71.** ⁷⁵, dále **neobjasněností trestných činů i počtem evidované trestné činnosti policií (převažují neznámí pachatelé).** Kriminalitě mladistvých a jinak trestné činnosti dětí

⁷³ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 107

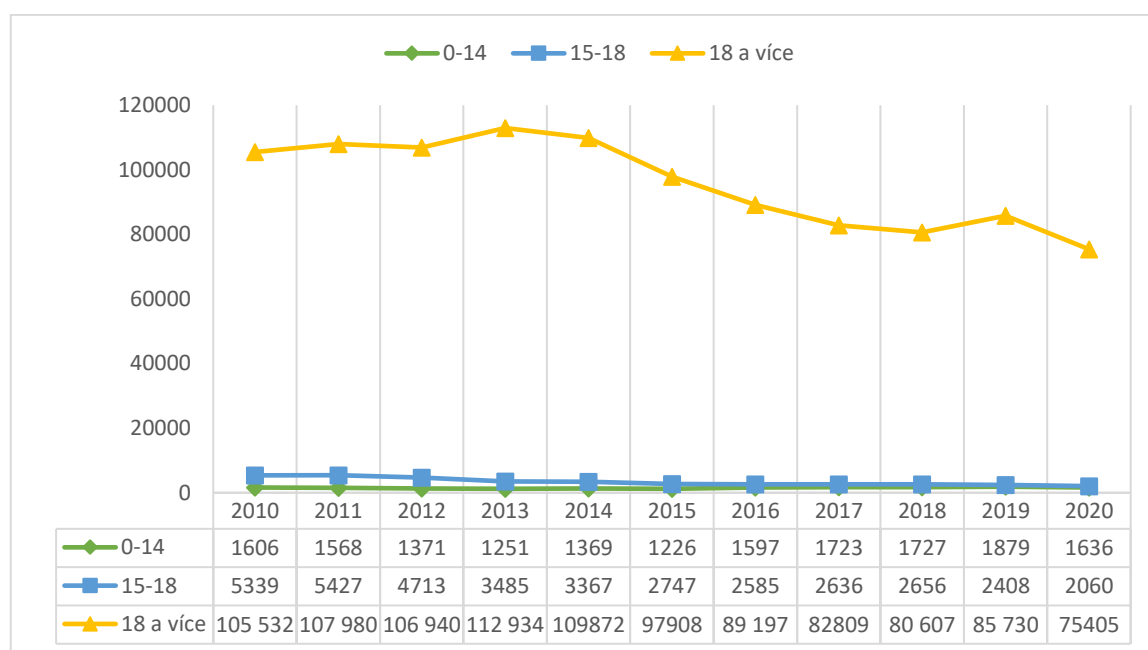
⁷⁴ Tamtéž s. 107

⁷⁵ *Data Českého statistického úřadu*, [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

do 15 let věku je třeba věnovat stálou analytickou pozornost, neboť její úroveň a rozsah ovlivňuje trendy celkové kriminality v budoucnu.

Graf 8 zobrazuje věkovou strukturu stíhaných a vyšetřovaných pachatelů, která se lety příliš nemění. Při porovnání záleží rovněž na tom, jak je ve statistikách nastaveno dělení pro věkové kohorty nad 18 let. Dospělí pachatelé do 60 let věku naprosto dominují, senioři nad 60 let se podílejí na počtu pachatelů v řádech nižších jednotek procent (4% v roce 2020). Podíl počtu osob do 18 let na počtu pachatelů se pohybuje celkem stabilně na úrovni asi 5%. V posledních několika letech narůstal počet pachatelů ve věku do 15 let, počty mladistvých stagnovaly. Nejnižší číslo bylo zaznamenáno v roce 2015, kdy byl završen více než šedesátiprocentní pokles u kategorie pachatelů do 18 let.⁷⁶

Graf 8: Věková struktura stíhaných pachatelů v letech 2010 až 2020

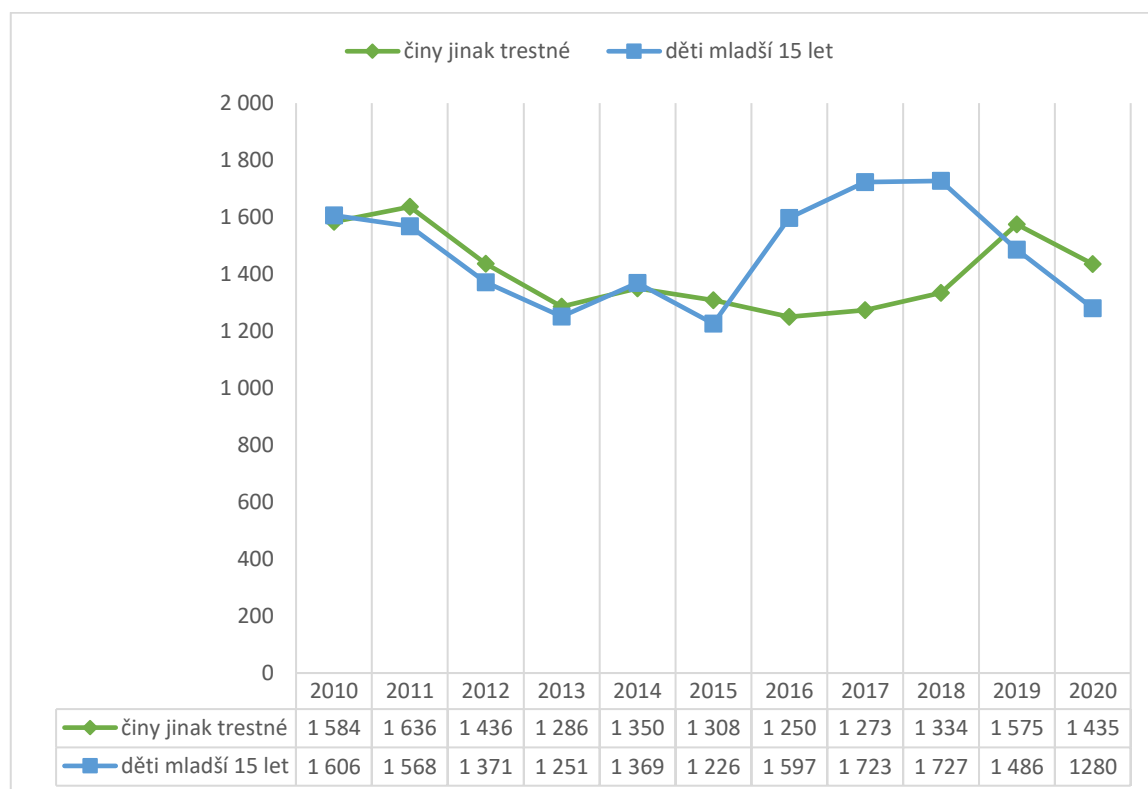
Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR⁷⁷

⁷⁶ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Ediční řada Studie, 2021. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf

⁷⁷ *Statistické přehledy kriminality Policie ČR*. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Graf 9 a 10 nabízí pohled na to, že celkově v roce 2020 spáchaly děti mladší 15 let, podle údajů policejních statistik, 1435 činů jinak trestných a mladiství celkem 2372 provinění. V souvislosti s tímto je možno říct, že současný, již několik let trvající stav lze považovat za výrazný úspěch oproti roku 2000, kdy bylo policejně stíháno 8905⁷⁸ mladistvých pachatelů. Počty mladistvých pachatelů se rok od roku v zásadě snižují nebo zůstávají na srovnatelné úrovni. Zůstává také platný fakt, že stárnutím mladých lidí se zvyšuje incidence osob.

Graf 9: Vývoj kriminality dětí mladších 15 let v letech 2010-2020

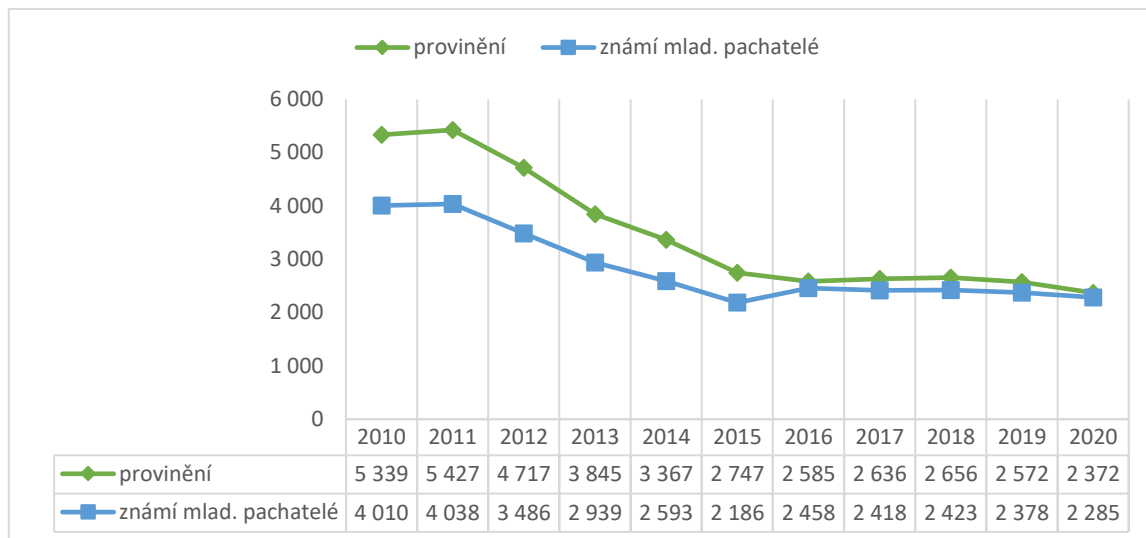

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR⁷⁹

⁷⁸ Statistické přehledy kriminality Policie ČR. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

⁷⁹ Statistické přehledy kriminality Policie ČR. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Graf 10: Vývoj kriminality mladistvých v letech 2010-2020

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR⁸⁰

Z počtu stíhaných skutků v tabulce 2 lze vidět, že meziročně se podstatně snížila celková kriminalita mladistvých. Hlavní pokles zaznamenáváme u skutků násilných ale i u majetkových a mravnostních. U všech údajů je nutné upozornit na to, že v roce 2020 byly nejspíše výrazně ovlivněny pandemickou situací a opatřeními přijatými v souvislosti s ní. To zasáhlo do života mladé generace.

Tabulka 2: Počty stíhaných skutků, které spáchaly osoby mladší 18 let v letech 2018–2020

	Rok 2018			Rok 2019			Rok 2020		
	0–14	15–17	suma	0–14	15–17	suma	0–14	15–17	suma
celková kriminalita	1 727	2 423	4 150	1 879	2 408	4 287	1 636	2 060	3 696
z toho									
majetková kriminalita	621	865	1 486	660	881	1 541	585	735	1 320
mravnostní kriminalita	189	277	466	231	296	527	231	250	481
násilná kriminalita	387	613	1 000	422	577	999	352	465	817

Pramen: Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020⁸¹

⁸⁰ Statistické přehledy kriminality Policie ČR. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

⁸¹ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Ediční řada Studie, 2021. [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf

„Lze tedy celkově uzavřít, že kriminalita mladých lidí do 18 let se – dle statistických údajů – meziročně snižuje. Je možno pouze spekulovat o tom, zda v době pandemického ohrožení nejsou pozitivní výsledky souhrou obav populace z nákazy a zároveň menší akceschopností orgánů činných v trestním řízení – vždyť i ony byly pandemickou situací výrazně zasaženy. Příští léta ukáží, zda má snížení kriminality mladých lidí hlubší příčiny.“⁸²

4.2 Pohlaví

Tato kategorie se věnuje mužům a ženám, přičemž mužská delikvence je nepoměrně vyšší – kolem 85% a více, naopak ženská delikvence se pohybuje mezi 15 až 17% (je tedy velmi nízká). Tato kategorie je důležitá z hlediska toho, že u žen často dochází k mírnějším trestům a to i v případě, že porušují zákonné podmínky. Často se používá ustanovení § 40 tr. zákona o mimořádném snížení trestu odnětí svobody a téměř u všech i ustanovení § 39 odst. 2 tr. zákona o zařazení ve výkonu trestu odnětí svobody.⁸³

Z kriminologického hlediska jsou tady dvě možné příčiny malého podílu žen na kriminalitě: „Je to buďto tím, že se ženy chovají skutečně méně kriminálně, a sice i tehdy, když je nikdo nepozoruje. Nebo je to tím, že se sice potajmu chovají stejně často kriminálně jako muži, ale že jsou ze strany trestněprávních orgánů méně kriminalizovány, a to znamená odhaleny a odsouzeny“⁸⁴, nejčastější závěr zní: „Obě tvrzení jsou do jisté míry správná“.⁸⁵ Výklad ženského kriminálního chování a rozdíly mezi ženami a muži lze biologickými, psychologickými a sociologickými teoriemi vysvětlit.

⁸² SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Ediční řada Studie, 2021. [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf

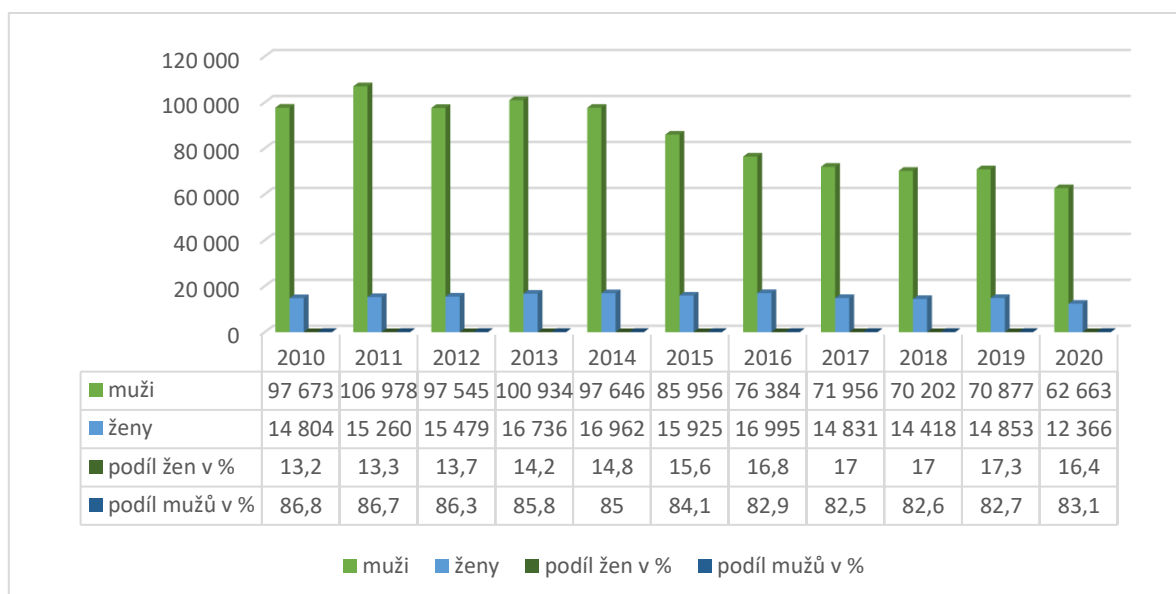
⁸³ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 106

⁸⁴ Tamtéž s. 105

⁸⁵ Tamtéž s. 105

V grafu 11 lze vidět, že v roce 2020 činil podíl mužů celkem 83,1 % a žen 16,4 % z celkového počtu stíhaných pachatelů, a zatímco u mužů má klesající trend u žen je naopak stoupající. V roce 2010 byl podíl mužů 86,8 % a v roce 2020 83,1 %. U žen byl v roce 2010 podíl 13,2 % a v roce 2020 16,4 %. Ženy se nejčastěji dopouštějí majetkové trestné činnosti (24 %), a to krádeží prostých (16 %). Také nejčastěji figurují u trestných činů zanedbání povinné výživy, v silničních dopravních nehodách nedbalostních, při ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství, ohrožování výchovy dítěte, úvěrových podvodech a drogových deliktech. Vzrostl podíl žen na kriminalitě násilné, a to na cca 10 %.⁸⁶

Graf 11: Počty stíhaných mužů a žen v letech 2010 až 2020

Pramen: Zpráva o stavu vnitřní bezpečnosti ⁸⁷

4.3 Cizí státní příslušníci

Kriminalita cizinců a menšin se stává stále více aktuálním a zároveň citlivým tématem. U nás se dříve tomuto tématu věnovalo hlavně kvůli zvýšené demografické situaci v případě Romů mezi pachateli obecné kriminality.

⁸⁶ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*. Praha: Ediční řada Studie, 2021. [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z:

http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf

⁸⁷ *Zpráva o stavu vnitřní bezpečnosti*. [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

V současné době se díky migraci dostávají do společnosti České republiky různé etnické skupiny obyvatel, a to s sebou zákonně přináší problémy založené na kulturních nebo náboženských rozdílech mezi majoritou obyvatelstva a minoritami. Z toho důvodu kriminalita cizinců od roku 2010 stoupá a to z 6,6% na 9,4% v roce 2019 a padá na 8,4% v roce 2020.

Tabulka 3: Počet cizinců na celkovém počtu spáchaných trestných činů v letech 2010–2020

	Celkový počet stíhaných pachatelů TČ	Celkový počet TČ spáchaných cizinci	Podíl cizinců na celkovém počtu TČ
2010	112 447	7 767	6,6 %
2011	114 975	7 945	6,5 %
2012	113 024	7 931	6,6 %
2013	117 670	8 138	6,3 %
2014	114 608	8 079	6,4 %
2015	101 881	7 894	7,1 %
2016	93 379	8 090	8,1 %
2017	87 168	8 044	8,5 %
2018	84 990	7 932	9,2 %
2019	86 209	8 197	9,4 %
2020	75 405	6 367	8,4 %

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR⁸⁸

V tabulce 3 je zobrazen podíl cizinců na celkovém počtu spáchaných trestných činů cizinci. Od roku 2010 lze vidět meziroční trend na podílu, který stoupá až do roku 2019 na 9,4% a poté v roce 2020 padá na 8,4%. To je nejspíše způsobeno pandemií Covid-19 a menším počtem cizinců/turistů pohybujících se krátkodobě na území ČR páchajících trestnou činností, převážně majetkovou a zbývající.

⁸⁸ *Statistické přehledy kriminality Policie ČR* [online] [cit. 2022-01-03] dostupné z <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Tabulka 4: Struktura trestné činnosti páchané cizími státními příslušníky 2010-2020 (počty objasněných skutků)

Druh kriminality	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celková kriminalita	7 685	8 341	8 297	8 512	8 124	7 891	8 090	8 044	7 932	8 197	6 350
Obecná kriminalita	4 553	5 025	5 090	5 382	4 546	4 486	4 419	4 516	4 435	4 761	3 650
Násilná kriminalita	855	1 025	946	872	793	812	882	912	890	894	744
Vraždy	16	19	21	19	18	17	15	27	9	15	16
Mravnostní kriminalita	159	193	102	88	104	164	128	140	139	133	16
Majetková kriminalita	1 938	2 010	2 155	2 241	1 808	1 792	1 797	1 905	1 751	1 857	1 404
Krádeže vloupáním	540	597	504	682	476	337	367	309	255	296	228
Krádeže prosté	1 059	1 140	1 319	1 186	1 017	1 125	1 139	1 189	1 159	1 189	860
Ostatní majetková kriminalita	339	273	332	373	315	330	291	407	337	372	316
Ostatní kriminalita	1 601	1 797	1 887	2 181	1 841	1 718	1 62	1 559	1 655	1 887	1 405
Zbývající kriminalita	1 885	1 889	1 846	1 723	1 928	1 848	1 837	1 769	2 020	2 195	1 405
Hospodářská kriminalita	1 247	1 427	1 361	1 407	1 650	1 556	1 834	1 758	1 474	1 241	742
Vojenské a protiústavní činy	0	0	0	0	0	1	0	1	3	0	1

Pramen: Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020⁸⁹

Z tabulky číslo 4 nám vyplývá, že nedocházelo k žádným velkým změnám od roku 2010 až do roku 2019. K zásadní proměně došlo až v roce 2020, a to konkrétně k poklesu kriminality u cizích státních příslušníků. Největší propad nastal u

⁸⁹ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Ediční řada Studie, 2021 [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analýza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf

kriminality majetkové. Propad se opět příkládá za vliv pandemii Covid-19. Díky pandemickým opatřením, zde byl menší počet cizinců s krátkodobým pobytem, a proto se zmenšil počet prostých krádeží, kterých se často dopouštějí. Na vzestupu je kriminalita zbývajících. Nejčastěji se trestné činnosti dopouštějí občané Slovenské republiky, Ukrajiny a Polské republiky.⁹⁰

4.4 Recidiva

Tento pojem se nevyužívá jen v kriminologii, ale také v dalších různých oborech jako je například medicína. Znamená to opakování nebo také návrat k něčemu. Definoval ji v roce 1971 pan Suchý ve své studii „stav pachatele, který po předchozím odsouzení k trestu pravomocným rozsudek spáchá nový trestný čin.“⁹¹ Dle něj zde musí být dva znaky, a to pravomocný odsuzující rozsudek a trestný čin, který byl spáchán po nabytí právní moci předchozího odsuzujícího rozsudku.

V tomto případě se jedná pouze o hledisko trestněprávní, ovšem existují zde ještě další dvě, a to penologické a kriminologické. V prvním zmíněném se za recidivu považuje, když je jedna osoba nejméně podruhé ve výkonu trestu odnětí svobody a druhý případ spatřuje recidivu už v opětovném spáchání trestného činu nehledě na to, zda byl již dříve pachatel za čin odsouzen nebo zda byl stíhán či vůbec odhalen.

Nejvíce se zohledňuje kriminální recidiva v pojetí trestněprávním, kde bývá klíčová právní moc odsuzujícího rozsudku. Pokud pachatel spáchá trestný čin před vyhlášením odsuzujícího rozsudku jako recidiva se to nepočítá, to samé platí v případě, že by ho spáchal po vyhlášení, ale před nabytím právní moci.

V penologii se využívá jen velmi málo, a to hlavně proto, že předchozí umístění pachatele ve vězeňském systému o osobnosti pachatele skoro nic neříká.

⁹⁰ Zpráva o bezpečnostní situaci na území ČR. [online]. [cit. 2022-04-03]. Dotupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

⁹¹ SUCHÝ, O. *Recidiva. Komparativní studie*. Praha: VÚK, 1971, s. 221.

Vykonání trestu odnětí svobody se může stát pro některé pachatele právě možnou příčinou recidivy ale i její prevencí.

Z hlediska kriminologického se jedná o to opravdu nejširší pojetí. Vypovídá o osobnosti pachatele a jeho kriminální činnosti nejvíce, protože bere v potaz faktický stav. To může být důvod pro zpochybnění pojetí trestně právního, ale v kriminologickém pojetí není recidiva úplně zřejmá a někdy je až nepochopitelná. Jedná se o případy, kdy pachatel není za trestný čin stíhán a trestný čin nebyl vůbec odhalen. Těmito případy latentní kriminality a neznámých pachatelů by výrazně stouply statistiky páchané trestné činnosti, neboť velkou část této činnosti páchají právě recidivisté.

Z těchto důvodů se tato práce orientuje na trestněprávní pojetí, které nerozlišuje, jaký trest byl za spáchaný trestný čin uložen, a také pro snadné rozpoznání recidivisty a zároveň vyloučení nejistot při zjišťování, jestli stíhaná osoba byla skutečně pachatelem. Recidiva nám v soudní praxi pomáhá při posuzování pachatele z hlediska odůvodnění výše trestu nebo jeho zpřísnění. Ve věznici může být i důvodem pro větší či menší bezpečnostní opatření nebo speciální zacházení s jedinci, kteří by mohli být důvodem kriminální nákazy ostatních spoluvězňů. Prvních 6 měsíců po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody bývá pro pachatele trestného činu nejrizikovějších a do 3 let od propuštění se nového trestného činu dopouští nejvíce pachatelů.⁹² Z těchto důvodů je nutné sledovat tuto kategorii a snažit se samotné recidivě prevencí zabránit.

V tabulce 5 je znázorněn celkový počet stíhaných pachatelů trestné činnosti, který se rok od roku snižuje. Na to navazuje i počet opakovaně trestaných osob, který v roce 2020 tvořil téměř 40 %. Nicméně ještě v roce 2015 tvořil nadpoloviční většinu na podílu spáchaných trestných činů v České republice (52 %). Po roce 2015 je ale zaznamenán pokles, kdy v roce 2019 spadl tento podíl až na 38 %.

⁹² GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 110

Tabulka 5: Počet recidivistů na celkovém počtu spáchaných trestných činů

	Celkový počet stíhaných pachatelů TČ	Z toho opakovaně trestané osoby	Podíl recidivistů na celkovém počtu spáchaných TČ
2010	112 477	53 405	47,5 %
2011	114 975	55 717	48,5 %
2012	113 024	56 488	50 %
2013	117 670	61 934	52,6 %
2014	114 608	61 020	53,2 %
2015	101 881	53 015	52 %
2016	93 379	43 230	46,3 %
2017	87 168	34 088	45,7 %
2018	84 990	32 215	37,9 %
2019	86 209	33 597	39 %
2020	75 405	30 070	39,9 %

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR⁹³

Nejvíce se opakovaně trestané osoby dopouštějí násilné kriminality. Ta se pohybuje nad 30%. Tato skupina je tradičně statisticky sledována, například ještě v roce 2014 tvořili recidivisté více než polovinu všech pachatelů vražd.

4.5 Shrnutí

Již od roku 2013 je zaznamenáván v České republice klesající trend, s menším výkyvem v roce 2019. V celé historii našeho státu nebyla zaznamenána tak nízká úroveň kriminality jako v roce 2020 – bylo zjištěno celkem 165 525 trestných činů, což je pokles o 33 696 trestných činů (skoro 17 %). Specifickou příčinou tohoto poklesu jsou hlavně opatření spojená s bojem proti pandemii Covid-19. Příčinou je primárně zavedení nouzového stavu a s ním spojený omezený pohyb osob po ČR, přesun ze zahraničí a také zavedení vyšší trestní sazby trestných činů.

Dalším z důvodů je zvýšení hranice jednotlivých škod. Ta byla v říjnu 2020 zdvojnásobena, což se projevilo hlavně u majetkové kriminality. Je to určující pro právní kvalifikaci trestného činu.

⁹³ Statistické přehledy kriminality Policie ČR. [online]. [cit. 2022-04-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Složení kriminality se nijak výrazně nemění, stále převažuje kriminalita majetková s 50 % a zvyšuje se kriminalita zbývajících. Nejčastěji páchanými trestnými činy jsou krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a ohrožení pod vlivem návykové látky. Osoby do 18 let věku tvoří stabilně 5 % všech vyšetřovaných a stíhaných osob, ale počty známých pachatelů výrazně poklesly.⁹⁴ Mezi mužskými pachateli se trend také od roku 2010 snižuje, a naopak u ženských pachatelů trend stoupá. Mezi cizími státními příslušníky zůstává trend meziročně na podobné úrovni. Počet recidivistů se meziročně výrazně snižuje, od roku 2010 klesl o téměř 8 %.

Pokles kriminality je v roce 2020 opravdu značný ale je nutné brát v potaz zmíněné specifické faktory, které čísla ovlivnily. Až čas ukáže, zda jde pouze o jednorázový pokles nebo trend.

⁹⁴ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Ediční řada Studie, 2021 [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce byla kriminologická analýza pachatelů trestných činů dle oficiálních statistických dat, z níž byly vyvozeny nastolené trendy v posledních 10 letech.

Práce byla rozdělena na dvě části. Část první byla teoretická, v té byl čtenář především uveden do problematiky kriminality a pachatele trestného činu. Postupně mu byly vysvětleny jednotlivé pojmy, které byly posléze užity při práci se statistickými daty a v analýze. V práci byly dále rozebrány jednotlivé kriminologické školy a směry, které přiblížily samotného pachatele trestného činu, na nějž byla práce zaměřena. S pomocí literatury byla vytvořena typologie pachatele dle jednotlivých charakteristik kriminologických teorií.

Druhou část práce tvořila samotná analýza statistických dat. Díky těmto oficiálním statistikám bylo čtenáři umožněno nahlédnout do problematiky kriminality v období 2010-2020 a zjistit skutečný stav kriminality napáchané pachateli trestných činů. Tato data zpracovává Policie ČR, Ministerstvo vnitra a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dle dostupných statistik kriminalita v České republice stále klesá. Zůstává otázkou, zda tomu tak ve skutečnosti opravdu je, nebo se jedná pouze o nárůst kriminality latentní.

U věkové struktury stíhaných a vyšetřovaných mladistvých pachatelů statistiky ukázaly, že se kriminalita meziročně snižuje, kdy se pohybuje kolem 5 %. Nejčastěji se jednalo o majetkovou kriminalitu. Až další léta ukáží, zda to bylo pouze nastalou situací. V kategorii pohlaví byl trend u pachatelů ženského spektra zvyšující se. Od roku 2010 se vyšplhal až na 16,4 %, zatímco u pachatelů mužského pohlaví jsme sledovali trend spíše meziročně klesající. U cizinců meziroční trend stoupl, lehký pád jsme mohli zaznamenat v roce 2020, jež byl způsoben pandemií Covid-19. Celkově trestné činy páchali nejvíce občané slovenské, ukrajinské a polské národnosti. Majetková kriminalita byla u těchto

pachatelů nejčastější. Trend recidivujících pachatelů také každoročně klesá, v roce 2020 klesl až na 40 %.

Dle provedeného průzkumu statistik byl trend kriminality příznivý, jelikož kriminalita klesla a lze předpokládat, že klesat nadále bude. Znalost této problematiky je pro kriminology důležitá v odhadování trendů kriminality v příštích letech. Ačkoliv kriminalita budoucího vývoje je nevyzpytatelná a dá se těžko předvídat, tato bakalářská práce může posloužit jako studijní materiál k prohloubení dané problematiky. Ze získaných statistických údajů lze zjistit, na které trestné činy by se měla Policie ČR více soustředit a posloužit mohou získané informace i v přijímání nových zákonů a nastavování trestní politiky.

LITERATURA

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

HONZÁK, Radkin a František HONZÁK. *Čas psychopatů*. Praha: Galén, 2018. ISBN 978-80-7492-384-5.

MOULISOVÁ, Marcela. *Trestní právo. Kriminologický pohled na pachatele (problémy, otázky, témata)*. 2008, roč. 12, č. 11. ISSN 120-9150.

NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie* 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-409-3

SMÉKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení [i.e. zrcadle] vědomí a jednání*. 3., opravené vydání Brno: Barrister & Principal, 2009. Studium (Barrister & Principal). ISBN 978-80-87029-62-6.

SUCHÝ, O. *Recidiva. Komparativní studie*. Praha: VÚK, 1971, s. 221.

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČTA a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3.

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. I. Díl. Obecná část*. Praha: Policejní akademie

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Data Českého statistického úřadu, [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

Inovace bakalářského studijního oboru Speciální edukace bezpečnostních složek [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/vznik>

MAREŠOVÁ, A. *Resortní statistiky – základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. Praha: IKSP, 2011. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/385.pdf>

SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Ediční řada Studie, 2021 [online] [cit. 2022-01-03] dostupné z

SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*. Praha: Ediční řada Studie, 2020 [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/462.pdf>

Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Statistiky Vězeňské služby ČR, [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>

Statistiky z oblasti justice. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_SZ_za_rok_2020_textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf

Stav, struktura a dynamika kriminality. FSPS MUNI. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.fsp.s.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/stav40/>